

ARRANGÖRER PÅ MUSIKOMRÅDET

Tryck: Ineko AB
Foto omslag: Kari Jantzen
© Konstnärskommittén/Statens kulturråd 2013
ISBN 978-91-85259-98-4

www.konstnarsnamnden.se
www.kulturradet.se

INNEHÅLL

Sammanfattning sid. 5

1. Inledning sid. 6

2. Andra utredningar och rapporter sid. 9

3. Nationell kulturpolitik på lokal nivå sid. 11

4. Det började med Rikskonserter sid. 12

5. Stöd inom musiklivet sid. 14

6. Kultursamverkansmodellen sid. 20

7. Arrangörerna sid. 22

8. Festivaler sid. 28

9. Publik sid. 29

10. Musik i hela landet sid. 30

11. Synpunkter från musikerna sid. 32

12. Ekonomi och verksamhet sid. 34

13. Jämställdhet och mångfald sid. 38

14. Slutsatser och förslag sid. 39

SAMMANFATTNING

Staten har sedan flera decennier fördelat bidrag till arrangörer inom musikområdet. Det började i blygsam skala tidigt på 70-talet och har sedan utvecklats succesivt. Idag uppgår det stöd som Kulturrådet årligen fördelar som verksamhetsbidrag till enskilda arrangörer och till deras riksorganisationer till mer än 30 miljoner kr.

Kulturrådet och Konstnärskommittén har av regeringen gemensamt fått i uppdrag att kartlägga och analysera arrangörsverksamheten inom musikområdet.

I föreliggande rapport finns en sådan kartläggning och analys med tyngdpunkten på den arrangörsverksamhet som stöds av staten. Rapporten innehåller en beskrivning av hur verksamheten bland dessa arrangörer fungerar, hur stödet fördelas och vilka effekter det har på verksamheten. I rapportens avslutande avsnitt presenteras ett antal slutsatser och förslag till utveckling inom området.

Kulturrådet och Konstnärskommittén konstaterar bl.a. att verksamhetsstödet till fria musikgrupper och stödet till arrangörer på musikområdet har samma huvudsyfte: att sprida musik av hög kvalitet till så många människor som möjligt. Därför bör de båda stöden i högre grad än idag betraktas som ett stöd. En gemensam referensgrupp bör inrättas.

Det långsiktiga målet med statens stöd är att öka kvaliteten på arrangörsverksamheten inom musikområdet.

Myndigheterna föreslår att de riksorganisationer som idag vidarefördelar Kulturrådets stöd till arrangörer inom musikområdet kan behålla den möjligheten med de undantag som särskilt anges i rapportens förslagsdel. Samtidigt ska det vara möjligt för en enskild arrangör att söka verksamhetsstöd direkt från Kulturrådet. Sådana ansökningar bedöms av en referensgrupp. Vid bedömningen läggs särskild vikt vid verksamhetens innehåll och genomförande.

Frågan om rimliga gager och ersättningar till musiker då de framträder hos arrangörer med statligt verksamhetsstöd är en prioriterad fråga.

Den nya förordningen för stöd till det fria kulturlivet betonar särskilt kravet på ”verksamhet av professionell art” för att få statsbidrag. Vidare ska ”hänsyn tas till om verksamheten beviljats annat statligt stöd”. Detta föranleder Kulturrådet och Konstnärskommittén att föreslå att det statliga stödet till tre av musiklivets riksorganisationer bör förändras. Det gäller Sveriges Orkesterförbund, Kontaktnätet och MoKS.

I rapporten föreslås också att Kulturrådet under 2013 efter samråd med övriga riksorganisationer ska utforma direktiv för de förändringar som föreslås.

1. INLEDNING

1.1 Uppdraget

Kulturrådet och Konstnärdsnämnden fick i regleringsbrevet för 2012 tillsammans uppdraget att kartlägga arrangörsverksamheten på musikområdet. Uppdraget skulle genomföras i samråd med den nya myndigheten Statens musikverk och är i sin helhet formulerat enligt följande:

”Statens kulturråd och Konstnärdsnämnden ska efter samråd med Statens musikverk kartlägga och analysera arrangörsverksamheten på musikområdet.

Analysen ska bl.a. omfatta uppnådda resultat inom det statliga området samt bedömningar om hur det nuvarande statliga stödet inom befintliga budgetramar och utifrån de kulturpolitiska målen kan vidareutvecklas för att öka tillgången av musik av hög kvalitet och för att bättre svara mot behoven inom musiklivet.

Uppdraget ska redovisas till Regeringen senast den 15 januari 2013.”¹

Ingen grundlig utvärdering av statens kulturpolitiska insatser inom detta område har tidigare genomförts. Däremot har ämnet berörts i en rad andra rapporter, utvärderingar och utredningar, som berört andra delar av musikområdet. I avsnitt 2 redogörs för innehåll och slutsatser i några av dessa.

I arbetet med det nu aktuella uppdraget har Kulturrådet och Konstnärdsnämnden utgått från att det statliga stödet till arrangörer på musikområdet är nära knutet till andra offentliga insatser inom musiklivet. Tanken är därför att bedömningarna, slutsatserna och flera av förslagen i föreliggande rapport inte ska behandla arrangörsverksamheten som en isolerad företeelse, utan i tillämpliga delar knyta an till andra stödformer inom musikområdet och bilda underlag för en sammanhållen strategi för de statliga insatserna.

1.2 Det kommersiella musiklivet

Stora delar av musiklivet präglas av starka kommersiella drivkrafter. Den generella utgångspunkten för de stödinsatser som görs inom ramen för den nationella kulturpolitiken, är att dessa ska riktas till verksamheter som är kulturpolitiskt angelägna men som inte kan leva och utvecklas utan ekonomiskt stöd. Inom musikområdet är det ibland svårt att dra en skarp linje mellan sådant som marknaden kan klara på egen hand och sådant som kräver offentligt stöd. Flera av de större arrangörer som får statligt stöd, särskilt i storstadsområdena, är verksamma

på en marknad där konkurrensen från andra aktörer ofta kan vara hård.

1.3 Kommunerna och kulturpolitiken

Statens stöd till lokala arrangörer inom musikområdet har funnits sedan 1970-talet. Det tillkom som en följd av de resonemang som förts inom ramen för de kulturpolitiska beslut som fattats av riksdagen 1974 och som innebar att Sverige för första gången fick en i det närmaste heltäckande nationell kulturpolitik. En viktig del av detta beslut – och ett mål att sträva mot – var att den kulturverksamhet som samhället ger sitt ekonomiska stöd skulle göras tillgänglig för så många människor som möjligt. Den teater, musik, dans eller utställning staten ville stödja skulle nå ut till alla delar av landet. Det faktum att det i huvudsak var landstingen – och inte kommunerna – som skulle vara statens medspelare då den nya kulturpolitiken skulle praktiseras krävde nya strukturer och nya strategier. Kommunerna hade redan ett stort kulturpolitiskt ansvar genom sina insatser för bl.a. bibliotek, kommunala musikskolor och folkbildning.

1.4 Att distribuera kultur av hög kvalitet

Statens strategi för att bidra till att ”spridningsmålet” skulle uppnås har varit att skapa en rad olika strukturer för distribution. Det första exemplet på detta var Riksteatern som tillkom på 1930-talet. Men i motsats till teaterområdet saknade musiken en motsvarighet till Riksteaterns lokala arrangörsföreningar. När Rikskonserter började sin verksamhet på 1960-talet fick man lita till att redan existerande eller nybildade arrangörsorganisationer, merparten små och ideellt drivna, kunde ta emot de subventionerade produktionerna. Samtidigt hade Rikskonserter och så småningom Regionmusiken (dagens länsmusik) huvudansvaret för att sprida musik till skolor, bygdegårdar, bibliotek, Folkets hus och andra scener. I avsnitt 4 redogörs för den kraftiga utveckling det svenska musiklivet genomgick under 1970-talet som en följd av gemensamma insatser från bl.a. institutionerna och det fria musiklivet.

1.5 Musiklivets struktur

Rapportens avsnitt 5 omfattar en redovisning av det offentliga musiklivets struktur och de insatser som görs för att stödja denna. Avsnittet innehåller statistiska uppgifter som bl.a. visar hur olika delar av det offentligt stödda musiklivet utvecklats under flera decennier. Tyngdpunk-

1. Regleringsbrev för budgetåret 2012 avseende Statens kulturråd: 3.11 Det statliga stödet till arrangörer inom musikområdet.

ten ligger dock på det finmaskiga nät av små och stora arrangörer som, spridda över hela landet, har en helt avgörande betydelse för att den musik som samhället ofta ger ett produktionsstöd också ska kunna få en möjlighet att möta sin publik under gynnsamma former. Därför finns också en redovisning av hur statens insatser fördelas i ett geografiskt perspektiv. Vidare förs ett resonemang kring de olika förutsättningarna som gäller å ena sidan för de ”stora” arrangörerna i storstadsområdena, för vilka det offentliga stödet utgör en begränsad del av intäkterna och – å den andra – de helt ideellt drivna, små föreningarna för vilka verksamhetsstödet från staten och kommunen kan vara avgörande.

1.6 Särskilda utvecklingsfrågor

Ett antal särskilda utvecklingsfrågor tas också upp. Tillkomsten av *Kultursamverkansmodellen* har inneburit en genomgripande förändring av det kulturpolitiska fältet. Även om stödet till arrangörerna på musikområdet inte finns bland de statsbidrag som landsting och regioner fördelar inom ramen för samverkansmodellen, är det angeläget att ge en bild av hur och i vilken omfattning arrangörerna finns med i utvecklingsplanerna för kommuner och landsting. I de regionala kulturplaner som ligger till grund för statens beslut att i varje enskilt fall låta regionerna svara för den slutliga fördelningen av vissa statsbidrag på kulturområdet redogörs översiktligt för hur arrangörsnätet är uppbyggt och hur det prioriteras av både landsting och kommuner.

En annan form av delegation har gått från staten till flera av de *riksorganisationer* som inom musiklivet företräder olika musikaliska inriktningar. Dessa riksorganisationer fördelar sedan flera år tillbaka statligt verksamhetsstöd till sina medlemsföreningar. Detta gör att riksorganisationerna ikläder sig rollen som statens förlängda arm samtidigt som de ska företräda sina medlemmar gentemot till exempel Kulturrådet, landstingen eller kommunerna. Detta skulle kunna ställa riksorganisationerna inför en rad oönskade problem. Å andra sidan kan man konstatera att få eller inga känner sina medlemmar så bra som dessa riksorganisationer – som därmed kanske bättre än staten kan värdera olika behov och utvecklingsmöjligheter.

Samtidigt som det vid varje enskilt tillfälle förväntas av såväl publik som framträdande musiker att konserten/arrangemanget ska vara av hög klass och att allt ska fungera väl, får man inte glömma att merparten av de arrangörer (ofta i form av föreningar) som idag får statligt verksamhetsstöd är *en del av civilsamhället*. Det betyder bl.a. att de som driver arrangörsverksamheten gör det för att det roar och intresserar dem. De brinner för en viss

sorts musik, de är angelägna om att deras ort ska kunna ha ett bra kulturutbud eller de är helt enkelt roade av att träffa andra, likasinnade människor för att göra något meningsfullt tillsammans. I samma stund denna bevekelsegrund inte längre finns, kan de lämna sin förening. Samtidigt krävs ofta från musikerhåll att verksamheten ska ”*professionaliseras*” och även om det kan vara något olika innebörd i det begreppet, handlar det ofta om att ställa krav på arrangören; krav som ofta i alla parter intresse går att tillfredsställa men som ibland kan vara svåra att realisera med tanke på bristande resurser och övriga omständigheter.

När den helstatliga Regionmusiken år 1988 blev *länsmusik* med regionalt huvudmannskap (men med ett stort statligt stöd) ingick i det statliga uppdrag som följde med förändringen att länsmusiken skulle vara en stödjande part till gagn för det regionala och lokala musiklivet. Med detta följde inte minst att praktiskt och ekonomiskt bistå de olika arrangörsföreningarna i regionen. Ett antal länsmusikorganisationer utvecklade med tiden ett omfattande samarbete med ”sina” arrangörsorganisationer, medan man på andra håll var mera avvaktande. Idag har de kulturpolitiska förutsättningarna för länsmusiken förändrats. De får sina verksamhetsmedel från den egna huvudmannen, dvs. regionen, och inte från staten. Idag finns inte på samma sätt som tidigare ett nationellt/statligt länsmusikuppdrag att relatera till, utan de riktlinjer som staten ger i sammanhanget är Kultursamverkansmodellens förordningstext om att varje region som fördelar statliga medel i enlighet med förordningen förbinder sig att främja ”en god tillgång för länets invånare till professionell teater-, dans- och musikverksamhet”, varav länsmusiken är en av flera aktörer.²

I avsnitten 10–13 presenteras arrangörernas verksamhet i text och siffror och i de avslutande avsnitten presenteras slutsatser och förslag till förändringar.

1.7 Uppdragets genomförande

Regeringens uppdrag om kartläggning och analys av arrangörsverksamheten på musikområdet gavs gemensamt till Kulturrådet och Konstnärnämnden. Samråd skulle ske med Statens Musikverk. Samtliga dessa tre myndigheter har varit representerade i den projektgrupp som deltagit i arbetet och kommit med synpunkter på rapportens uppläggning och innehåll. Därutöver har en styrgrupp bestående av representanter från Kulturrådet och Konstnärnämnden haft ett övergripande ansvar för arbetets genomförande.

Inom ramen för uppdraget har en lång rad möten med representanter för arrangörerna genomförts, bl.a. med de

2. § 8 Förordning (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet.

olika riksförbunden – Sveriges Orkesterförbund, Svensk Jazz, Kammarmusikförbundet, Riksförbundet Folkmusik och Dans, Kontaktnätet, MoKS samt Riksförbundet Arrangörer av Nutida Konstmusik. Projektledaren har medverkat vid ett antal möten där de enskilda arrangörerna samlats (årsmöten, utbudsdagar etc.) för att berätta om arbetet med kartläggningen. Dessutom har möten genomförts med en rad organisationer och enskilda som på olika sätt varit berörda av arbetet, bl.a. Folkets Hus och Parker, Musikalliansen, Svenska Festivalarrangörer, Musikarrangörer i samverkan (MAIS), Musik i Syd, Kultur Väst, Region Skåne och Riksteatern.

Kulturrådet har skickat ut en enkät med frågor kring bidragsfördelning, samverkan och verksamheten i övrigt till enskilda arrangörer. Enkätsvaren har på olika sätt arbetats in i rapporten.

Konstnärsnämnden genomförde en enkät till ett stort antal musiker för att få deras syn på arrangörsverksamheten. Resultatet av enkäten finns närmare presenterat i avsnitt 11 i rapporten.

Kulturrådet genomförde sammanlagt fyra möten med representanter för olika musikerorganisationer för att ytterligare stärka musikerperspektivet i kartläggningen. Vid dessa möten deltog representanter för Musikcentrum Öst, Musikcentrum Väst, Musikerförbundet, Musikalliansen och Göteborg Artist Center (GAC).

Läsanvisning. Kartläggningen och analysen av arrangörsverksamheten på musikområdet bygger i huvudsak på redovisningar och siffror från 2011. Därför är inte Kulturrådets siffror i tabeller och i texten uppdaterade till 2012 års resultat. Konstnärsnämnden har däremot angivit uppgifter från 2012 i sina delar.

2. ANDRA UTREDNINGAR OCH RAPPORTER

2.1 Inledning

Musikområdet har varit föremål för många olika utredningar. Ändå kan man inte påstå att det gjorts någon riktigt heltäckande ”musikutredning” under det senaste halvsekle. Den senaste med sådana ambitioner var ”Musikliv i Sverige. Betänkande med förslag till åtgärder för att främja det svenska musiklivets utveckling” från 1954.³

Tre större, övergripande kulturutredningar om den nationella kulturpolitiken har dock gjorts under perioden 1969–2009. Samtliga har behandlat det statliga stödet till arrangörer inom musikområdet, men gjort det på olika sätt. Den första stora kulturutredningen, *Kulturrådet*, som lade fram sitt huvudbetänkande 1972 och som resulterade i ett på många sätt banbrytande riksdagsbeslut 1974, karakteriserade de ideella arrangörerna som en del av den ”fria skapande verksamheten”, det vill säga det som låg utanför institutionerna. Ett påtagligt resultat av utredningen och den efterföljande propositionen blev att de statliga resurserna till såväl de fria musikgrupperna som till arrangörerna på musikområdet ökade.

Utredningen *Kulturpolitikens inriktning* 1995 hade en gedigen utvärdering av 20 års kulturpolitik bakom sig när man förde resonemang om vem som skulle ansvara för att arrangörernas ekonomiska situation förbättrades. Riksdagen beslutade så småningom om en höjning av det anslag som Kulturrådet fördelade.

Den senaste – *Kulturutredningen* – från 2009 behandlar arrangörsledet främst utifrån två stora strukturella förändringar som föreslogs: nedläggningen av Rikskonserter och införandet av Kultursamverkansmodellen. Båda innebär stora konsekvenser för hela musiklivet.

I övrigt finns arrangörsverksamheten med i en rad rapporter, skrivelser, utredningar och promemorior i olika kulturpolitiska sammanhang genom åren. Två relativt färskare utredningar är dock värda att nämnas särskilt, eftersom de har direkt inverkan på förutsättningarna för arrangörerna på musikområdet.

2.2 Spela samman – en ny modell för kultursamverkan (SOU 2010:11)

Utredningen skulle utarbeta ett konkret förslag till införande av den nya modell för fördelning av statliga bidrag till kulturverksamheter på regional och lokal nivå (Kultursamverkansmodellen) som föreslogs av Kulturutredningen och vidareutvecklades i regeringens proposition *Tid för kultur*. Utredningen gjorde bedöm-

ningen att frågor som gäller finansieringen av den fria scenkonsten bör kunna diskuteras mellan staten och den kommunala nivån inom ramen för Kultursamverkansmodellen.

Fördelningen av bidragen till de fria grupperna inom teater, dans och musik föreslogs dock kvarstå hos Kulturrådet. Man gjorde dessutom bedömningen att detaljregleringen av anslaget för bidrag till det fria kulturlivet borde minska och att en särskild översyn av bidragen till arrangörer borde göras.

När det gällde stödet till arrangörsledet ansåg utredningen att en nackdel med dagens system är att fördelningsmodellen ”bygger på en uppdelning mellan olika konstnärliga genrer som i hög grad är historiskt betingad.” Man ansåg att en sådan ordning motverkade de tendenser till ökad genreblandning som man kunde se inom många konstområden. Vidare borde den regionala samordningen på arrangörsområdet ses över i syfte att få en närmare koppling mellan de ideellt verkande musikarrangörerna, Riksteatern och de regionala teatrarnas och musikinstitutionernas verksamhet.

2.3 I samspel med musiklivet – en ny plattform för musiken (SOU 2010:12)

Utredningen hade som uppdrag att föreslå en närmare utformning av den nya ”musikplattform” som regeringen föreslagit skulle efterträda Rikskonserter. I ett särskilt avsnitt behandlas konsertarrangörerna och i detta sammanhang pekas bl.a. på festivalerna som viktiga mötesplatser där olika musikformer kan möta nya lyssnare, driva på utvecklingen inom institutionerna och fungera som nav för musikformer helt utan eller med svag institutionell bas.

I avsnittet med överväganden och förslag förs bl.a. ett resonemang om vikten av att stärka det fria musiklivet. Utredningen ansåg att detta kunde ske antingen genom att en del av verksamhetsmedlen från det nedlagda Rikskonserter omfördelades till Kulturrådet eller som en uppgift för den nya ”musikplattformen”. Man strävade dock i första hand efter att ge den nya plattformen ett uppdrag som skilde sig från Rikskonserter. Detta innebar bl.a. att den nya aktören skulle arbeta koordinerande och stödjande i samverkan med externa producenter, arrangörer och utövare och inte – som Rikskonserter – producera konserter. Statens insatser på musikområdet borde förändras, ansåg utredningen, från att producera och arrangera till att möjliggöra vidareutveckling och sprid-

3. SOU 1954:2.

ning av verksamhet hos andra aktörer. Musikplattformen skulle ha ett nationellt perspektiv och stödja sådant som kunde ha ett brett och omfattande intresse. Som ett av

flera områden som kunde bli aktuella för den nya myndigheten att verka nämndes arrangörsutveckling och nya former för publikarbete.

3. NATIONELL KULTURPOLITIK PÅ LOKAL NIVÅ

3.1 Bakgrund

När den nationella kulturpolitiken utformades på 1970-talet var det länen och landstingen som utsågs till statens samarbetspart. Det var i länen som den nya politiken skulle få fäste och ta form, bl.a. inom ramen för befintliga och nya institutioner. Landstingen sysslade emellertid mest med sjukvård och infrastruktur och hade ganska liten erfarenhet av kultur och kulturpolitik. Kommunerna däremot hade under många år, ofta tillsammans med föreningslivet, arbetat med bibliotek, orkestrar, teatrar, kultur för barn och mycket annat som den nya kulturpolitiken ville prioritera.

Men landstingen var tjugu till antalet och kommunerna nästan tre hundra. Landstingen utgjorde lagom stora enheter där ett nät av funktioner och institutioner skulle utgöra lämpliga hållpunkter för kulturens väg från konstnären till den presumtiva publiken.

3.2 Utvecklat samspel önskvärt

När den senaste kulturutredningen i sitt betänkande 2009 (SOU 2009:16) lanserade en ny samverkansform mellan staten, landstingen och kommunerna som kom att utvecklas till Kultursamverkansmodellen, kunde man bland annat konstatera att det fanns ett starkt önskemål från primärkommunerna att samspelet med staten skulle stärkas och utvecklas. Kommunerna är lika stora aktörer som staten när det gäller ekonomiska insatser på kulturområdet och man har ansvar för flera betydelsefulla områden inom kulturpolitiken: skolan, folkbiblioteken och folkbildningen – men också kulturmiljöfrågor, arkivfrågor och annat som inte tidigare självklart hörde till den primärkommunala kärnverksamheten.

Den nya samverkansmodellen mellan staten, landstingen och kommunerna beslutades av riksdagen i december 2010 och infördes successivt från och med 1 januari 2011. Den byggde på Kulturutredningens slutsatser men fick sin konkreta form av den s.k. Kultursamverkansutredningen⁴. I och med detta fick primärkommunerna en tydligare roll i relation till både staten och regionerna än tidigare. De regionala kulturplanerna, som ligger till grund för fördelningen av statsbidragen, ska arbetas fram i samråd med den kommunala nivån och efter samråd med kulturskapare och det civila samhället.

Samtidigt som den nationella kulturpolitiken i allt väsentligt haft landsting och regioner som sin målbild, har den hyst en viss omsorg om kommunerna. Staten har ägnat dem särskild uppmärksamhet främst genom enskilda

projekt och tidsbegränsade satsningar. Statsbidrag inom kulturområdet som riktat sig direkt till aktörer på lokal nivå har – med undantag för kulturmiljöområdet – emellertid varit förhållandevis ovanliga.

4. Spela samman – en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet, SOU 2010:11.

4. DET BÖRJADE MED RIKSKONSERTER

4.1 Bakgrund

Det tog drygt 25 år från det att idén till ett ”rikskonserter” först formulerades till dess att en försöksverksamhet tog sin början 1963. Då hade Tonkonstnärslförbundets förslag om en landsomfattande musikverksamhet med statligt stöd, liknande den som fanns inom teatern, varit föremål för två utredningar där behovet hade kartlagts och där embryot till en organisation hade skissats.

Idén om en musikfostrande verksamhet för den breda allmänheten kom ursprungligen från England och fick fäste i Sverige främst genom utbyggnaden av riksradien. Men det fanns flera pionjärer på området, de mest kända var violinisten Sven Kjellström och hans musiker som redan på 1920-talet gjorde otaliga framträdanden i skolor, föreningslokaler och kyrkor över hela landet. De personifierade på så sätt rikskonsertertanken innan den ens var tänkt.

1947 års musikutredning – som lämnade sitt huvudbetänkande 1954⁵ – hade stor betydelse för den fortsatta utvecklingen. Det var här som idén om ”ett rikskonserter” (i form av en statlig musikbyrå) för första gången lanserades på allvar. Precis som när det gällde andra konstområden var ambitionen att staten och det allmänna skulle fostra människor till en ädlare smak den bärande idén bakom initiativet. I den efterföljande Konsertbyråutredningen 1961 utvecklades rikskonserter-idén vidare.

4.2 Ett musikliv i förändring

Men redan flera år innan Konsertbyråutredningen presenterade sitt slutbetänkande inleddes försöksverksamheten med Rikskonserter. I fyra försökslän skulle den ”värdefulla musiken” möta sin publik och där skulle hypotesen om dess vanebildande effekter prövas. Erfarenheterna från ”rikskonserterna” i Malmöhus, Jönköpings, Östergötlands och Norrbottens län skulle sedan kunna ligga till grund för en permanent verksamhet över hela landet. Inga givna förutsättningar fanns. Det enda mål som uttrycktes var att ge flera människor möjlighet att lyssna till ”god musik i utförande av hög klass”.

Hur såg då det musikliv ut som Rikskonserter skulle bli en del av? Ungefär 40 procent av befolkningen (som då uppgick till ca 6 miljoner människor) gick någon gång per år på teater eller konserter, 14 procent spelade själva och det regelbundna P3-lyssnandet låg på över 50 procent. Ungefär 60 procent av alla människor i Sverige lyssnade gärna på musik via gramfon eller bandspelare och knappt en fjärdedel hade varit på konsert med klas-

sisk musik, visor eller jazz under det senaste året. Precis som idag var då den populäraste fritidssysselsättningen att ströva i skog och mark och att läsa böcker. Bland skolungdomar låg musiklyssnande på gramfon eller bandspelare i topp.

Symfoniorkestrarna i de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö gav under spelåret 1965/66 237 konserter för en sammanlagd publik på 255 000. De fem orkestrarna utanför storstäderna⁶ var flitigare och bjöd på mer än dubbelt så många konserter – 490 stycken – inför en publik som var nästan lika stor som storstädernas.

Det fanns emellertid skillnader som ur kulturpolitisk synvinkel är särskilt intressanta. Storstadssorkestrarna gav endast några enstaka konserter utanför sina respektive hemorter medan övriga orkestrar rörde sig desto mer. Gott och väl hälften av deras konserter gavs utanför det egna konserthuset. Även när det gällde utbudet av skolkonserter var orkestrarna utanför storstäderna överlägsna. Drygt 40 procent av deras totala utbud under säsongen 1965/66 var riktat till barn och ungdomar i skolan. Motsvarande siffra för storstadssorkestrarna var 20 procent.

Någon statistik som speglade det musikliv som höll till utanför institutionerna fanns knappast vid den här tiden. Det skulle dröja ännu några år innan de s.k. fria grupperna fick statsbidrag och blev en del av den offentliga redovisningen. Fritidsmusicerandet – ibland på en mycket avancerad nivå – syntes nästan inte alls i den officiella musikstatistiken.⁷

Men sedan gick utvecklingen snabbt. Verksamhetsåret 1976/77 genomförde Rikskonserter och Regionmusiken drygt 10 000 konserter över hela landet. En stor del av dessa var skolkonserter. Orkesterinstitutionerna nära nog fördubblade antalet konserter mellan 1971 och 1976.

De fria musikgruppernas verksamhet i statsbidragssammanhang redovisades för första gången 1972/73. Då delade 12 grupper på 120 000 kr och genomförde 541 konserter⁸. 1977/78 hade antalet grupper ökat till 82 och antalet konserter var drygt 4 600. Som exempel på kvantitativ verksamhetsnivå kan nämnas att Göteborgs Visgrupp, improvisationsgruppen Fläsket Brinner och jazzgruppen Ibis gjorde över 200 konserter på ett år, varav mer än hälften var skolkonserter. De 82 grupperna fick mellan 10 000 och 75 000 kr var av det totala anslaget på 2,7 miljoner kr.

Verksamhetsåret 1977/78 gav 12 musikinstitutioner och 82 musikgrupper, alla med offentliga bidrag, sammanlagt ca 17 500 konserter⁹. Det innebär att antalet framträdan-

5. SOU 1954:2.

6. Orkestrarna i Helsingborg, Norrköping, Gävle, Västerås och Örebro

7. Enligt en enkät som utredningen Kulturrådet genomförde 1972 gjorde studieförbundens ensembler totalt 22 257 framträdanden inför publik under verksamhetsåret 1969/70.

8. Myndigheten Kulturrådets föregångare, Teater- och Musikrådet, fördelade dessa statsbidrag.

den hade ökat med 64 procent sedan 1972/73. (År 2006 var motsvarande siffra 20 200) Och då redovisas ändå inte det musikliv som finns inom SOR¹⁰, körerna, studieförbunden och övriga ideella organisationer. Utvecklingen under 1970-talet måste i detta avseende betraktas som exceptionell, inte minst eftersom en betydande del av utbudet hos såväl institutioner som fria grupper riktade sig till barn och unga. Andelen skolkonserter uppgick år 1977/78 till ca 45 procent av det totala antalet konserter.

När det gäller hur många människor som totalt fick möjlighet att möta detta konsertutbud är statistiken bristfällig. Besökssiffror finns bara för symfoniorkesterrarna och där kunde man konstatera en tjugoprocentig ökning mellan 1971 och 1976. Varken Rikskonserter eller Regionmusiken redovisade antalet besök vid sina respektive konserter. Men vi kan nog ändå med visst fog tala om ett folkligt och brett genombrott för ”värdefull musik” vid slutet av 70-talet

4.3 ”Fria” grupper och ”fria” arrangörer

Som vi sett ovan finns det många olika orsaker till det exploderande musikintresset under 1970-talet. När denna utveckling tog sin början i och med att Rikskonserterns försöksverksamhet inleddes 1964 fanns ett klart och tydligt mandat till den nya institutionen att se till att sprida musik av hög kvalitet över hela landet. Kulturpolitiskt och musikaliskt fanns nämligen en obalans som inte bara bestod i att de stora institutionerna till övervägande del låg i storstaden och ogärna rörde sig utanför dess tullar, utan också att repertoaren var enahanda. ”Stora konserter med 1800-talsmusik” var det som bjöds, konstaterade Konsertbyråutredningen och ville släppa fram såväl äldre som nyskriven musik samt konserter och framträdanden i olika former och format¹¹.

1972 fick de första fria grupperna statsbidrag. Tanken var att detta skulle stimulera och underlätta turnéverksamheten, alltså ännu ett alternativ till de storstadsbundna institutionerna. Grupperna skulle nå dit institutionerna inte nådde. Men vem fanns där som mottagare för kammarensembler och jazzgrupper? Fanns det konsertlokaler, stämde flyglar, någon som låste upp konsertlokalen och satte upp affischer?

1980 redovisade Svenska Jazzriksförbundet 57 medlemsföreningar från Jazz i Ystad till Luleå jazzklubb. De flesta – sex stycken – låg i Västernorrlands län. Storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö hade fem var och Uppsala stad fyra. Kontaktnätet hade 73 föreningar för icke-kommersiell kultur som medlemmar, särskilt många i Värmland, och Sveriges orkesterföreningars riksförbund organiserade 79 medlemsorganisationer med sammanlagt 3 301 medlemmar. Kammarmusikför-

eningarnas antal uppskattades till ett femtiotal men här fanns fortfarande ingen riksorganisation.

Att en enskild kammarmusikförening eller jazzklubb med några tiotal medlemmar skulle få ett direkt statsbidrag stred mot hela den struktur som vid den här tiden fanns och som byggde på att det i första hand var den regionala nivån, det vill säga landstingen eller en regional institution, som var den naturliga replipunkten för staten i dessa sammanhang.

Ändå kunde embryot till det arrangörsstöd som vi har idag anas i de insatser staten gjorde redan tidigt på 70-talet för att stödja ett litet antal starkt profilerade kammarmusikarrangörer, däribland Fylkingen och Samtida Musik i Stockholm.

9. Inkl. Rikskonserterns och Regionmusikens verksamhet.

10. SOR, Sveriges Orkestrars Riksförbund, slogs 1999 samman med RSAO, Riksförbundet Sveriges Amatörorkestrar till Svenska Orkesterförbundet.

11. SOU 1967:9.

5. STÖD INOM MUSIKLIVET

5.1 Inledning

Musikområdet kan delas in på många olika sätt och uppvisar ett stort antal olika uttryck. Det är ett kulturpolitiskt stödområde samtidigt som det till stora delar är en kommersiell bransch. Yrkesverksamhet och amatör-musicerande överlappar ofta varandra, skarpa gränser är svåra att dra. Musikintresset bland människor i allmänhet får generellt sett betraktas som omfattande. Den traditionella skivförsäljningen har minskat dramatiskt under den senaste tioårsperioden samtidigt som utbudet via andra kanaler ökat starkt. Detta har lett till en stark centralisering av de traditionella distributionskanalerna (skivbolag, distributörer) medan mångfalden i form av tillgänglighet till musik från olika delar av världen, olika tidsepoker, stilar och uttryckssätt aldrig varit större.

Kulturrådet och Konstnärdsnämnden konstaterade i rapporten "Möjligheter till samverkan", som lämnades till regeringen 2010, att den offentliga stödstrukturen inom området i hög grad liknar området självt: spretig och starkt specialiserad, och att de båda myndigheterna själva har bidragit till att upprätthålla denna struktur. Sedan dess har Kultursamverkansmodellen trätt i kraft och strukturen på den statliga sidan har delvis förändrats. Senast under hösten 2012 ändrades regelverket för flera av Kulturrådets stöd på musikområdet i syfte att göra de statliga insatserna mer flexibla och därmed bättre anpassade till de krav och önskemål som i dag ställs från musiklivets aktörer. Genom en ny förordning om statsbidrag till det fria kulturlivet betonas bl.a. professionaliteten inom området i högre grad än tidigare.¹²

5.2 Kulturrådets stöd på musikområdet

Teater-, dans- och musikområdet är i särklass Kulturrådets största verksamhetsområde, räknat i utbetalade stödbelopp. Under 2011 beslutade Kulturrådet om ca 125 miljoner kr i stöd till fria teater-, dans- och musikgrupper samt till scenkonst- och musikarrangörer. 487 miljoner kr fördelades i form av verksamhetsbidrag till regional musikverksamhet och till verksamhetsbidrag för regionala scenkonstinstitutioner till de län som inte ingick i Kultursamverkansmodellen. De fem län som 2011 ingick i Kultursamverkansmodellen fördelade dessutom 440 miljoner kr av de statliga Kultursamverkansmedlen till teater-, dans- och musikområdet.

Kulturrådet fördelar verksamhetsbidrag till fria musikgrupper, arrangörer inom musikområdet, bidrag till samarbete med tonsättare/kompositörer och fonogram-

stöd. Vid sidan av detta beviljas medel till orkestrar och regional musikverksamhet, i huvudsak inom ramen för Kultursamverkansmodellen. Sammanlagt omfattade Kulturrådets insatser på musikområdet närmare 683 miljoner kr.

Den del av detta som går till det fria musiklivet är förhållandevis liten – 48,5 miljoner kr eller knappt åtta procent. Även om verksamhet med fria musikgrupper och/eller musikarrangörer också kan rymmas inom institutionsbidragen, är de ekonomiska förutsättningarna givetvis helt annorlunda än för orkestrar och länsmusik. Detta är egentligen inte särskilt konstigt. Institutionerna har alltid haft en särställning som hörnstenar inom den nationella kulturpolitiken.

KULTURRÅDETS INSATSER PÅ MUSIKOMRÅDET 2011

Verksamhet	Summa tkr
Regional orkester- och musikverksamhet, verksamhetsbidrag Utanför Kultursamverkansmodellen	260 000
I Kultursamverkansmodellen (Skåne, Västra Götaland, Halland, Gotland, Norrbotten)	316 800
Regionala utvecklingsbidrag orkester- och musikverksamhet Utanför Kultursamverkansmodellen	5 225
I Kultursamverkansmodellen	4 000
Fria musiklivet	
Musikarrangörer, verksamhetsbidrag	24 200
Fria musikgrupper, verksamhetsbidrag	12 430
Vissa aktörer av kulturpolitiskt intresse ¹³	11 850
Fonogramstöd	
Distributionsbidrag, marknadsföring	8 063
Internationellt	
Internationellt kulturutbyte, mobilitetsstöd och samverkan	2 461
Östersjöfestivalen	1 000
Svensk Musik, Export Music Sweden	3 500
Internationella nätverk, European Youth Orchestra	0 278
Organisationer	
Musikalliansen, verksamhetsbidrag	22 000
Musikcentrum, verksamhetsbidrag	4 473
Samverkan med tonsättare/komponist	6 700
TOTALT	682 980

5.2.1 Stödet till arrangörer inom musikområdet

Det statliga stödet till de arrangerande musikföreningarna har vuxit fram successivt sedan början av 1970-talet. Syftet var – och är fortfarande – att det ska bidra till att sprida musik av hög kvalitet till människor i hela landet. Från början fick endast ett litet antal större föreningar stöd. 1975/76 fick t.ex. Fylkingen, Svenska Jazzriksförbundet och tre föreningar för nutida musik dela på 350 000 kr. Mottagarna av stödet var angivna i regeringens reg-

12. Förordning 2012:516 om statsbidrag till det fria kulturlivet inom teater-, dans- och musikområdet.

13. Dansnät Sverige, Eric Ericsons Kammarkör, Eric Sahlströms Institutet, Ulriksdals slottsteater, Föreningen Dalhallas vänner, Internationella Vadstena Akademien, Kungl. Musikaliska Akademien, Orienteatern, Unga Klara, Strindbergs Intima Teater.

leringsbrev till Kulturrådet. Myndigheten pekade emellertid i flera av sina anslagsframställningar på det stora behovet av ett utökat stöd till de arrangerande musikförningarna och fick så småningom gehör för detta. 1997 uppgick anslaget till 10,8 miljoner kronor. Under 90-talets sista år förstärktes de statliga insatserna på musikområdet. Stödet till arrangörerna nära nog fördubblades och uppgick 1999 till 20,4 miljoner.

Därefter har utvecklingen gått något långsammare. För 2012 fördelades sammanlagt 32 miljoner kr i stöd till arrangörer inom musikområdet. Stödet riktar sig i första hand till arrangörer som anordnar offentliga konserter och som har en permanent och regelbunden verksamhet men bidrag kan även gå till festivaler av nationellt intresse.

År 2002 övertog Sveriges Orkesterförbund (SOF) och dåvarande Svenska Jazzriksförbundet (SJF – nuvarande Svensk Jazz) ansvaret från Kulturrådet att fördela det statliga bidraget till sina medlemsföreningar. Huvudsyftet var att skapa en mer rationell och transparent bidragsfördelning. Men att öka föreningslivets inflytande över de statliga medlen kunde också ses som en demokratifråga.

Inför verksamhetsåret 2004 beslutade Kulturrådets styrelse att på försök överlåta fördelningen även till Kammarmusikförbundet (RSK – nuvarande Svenska Kammarmusikförbundet) och Riksförbundet Folkmusik och Dans. Trots att denna delegation får betraktas som mycket ovanlig inom kulturområdet har försöksverksamheten aldrig utvärderats. Anledningen till detta torde främst vara att hanteringen har fungerat bra och att riksorganisationerna har byggt upp goda relationer med sina föreningar. Systemet är dock inte helt invändningsfritt; riksorganisationerna får ju t.ex. en dubbel funktion gentemot sina medlemmar och Riksförbundet för arrangörer av nutida konstmusik (RANK) har bland annat av detta skäl valt att stå utanför delegationsordningen. För 2012 fördelades ca hälften av arrangörsstödet genom riksorganisationerna och resterande direkt av Kulturrådet.

Vid den enkätundersökning bland arrangörer som någon gång haft statsbidrag, som Kulturrådet genomförde i slutet av 2012, framgick att en majoritet av de svarande (72,2 procent) ansåg att det är en fördel om riksorganisationerna fördelar verksamhetsstöden till sina medlemsföreningar. 6,7 procent av de svarande tyckte det var en nackdel medan 21,1 procent var neutrala ("spelar ingen roll"). Bland kommentarerna från den positiva majoriteten dominerade argument som framhöll riksorganisationernas speciella kompetens i sammanhanget: "Vet vad det handlar om", "är kompetenta" etc. Någon enstaka arrangör underströk dock samtidigt att riksorganisatio-

nen kan få problem med sin roll som "domare" gentemot medlemmarna.

5.2.2 Verksamhetsbidrag till fria musikgrupper

Det statliga verksamhetsbidraget till fria musikgrupper riktar sig till grupper och ensembler vars verksamhet bedöms ha stort konstnärligt och/eller kulturpolitiskt värde. Vid bedömningen tas t.ex. stor hänsyn till gruppernas turnerande verksamhet. Antal sökande inom denna kategori har ökat starkt under de senaste åren och Kulturrådet förstärkte stödet med 4 miljoner kr inför 2012. Det uppgår nu till 16,4 miljoner kr.

Verksamhetsstödet till fria musikgrupper har egentligen samma grundläggande syfte som stödet till arrangörerna på musikområdet: Att öka utbudet av musik av hög kvalitet i hela landet. Stödet till grupperna har i allt väsentligt också haft samma utveckling som arrangörsstödet: en början i blygsam skala i början av 70-talet, därefter en successiv utbyggnad. Stödet till fria musikgrupper ligger under samma anslag som stödet till arrangörerna på musikområdet. I kulturpolitiskt hänseende sågs de fria musikgrupperna tidigare i första hand som ett komplement till institutionernas verksamhet. Idag är de i allra högsta grad en självständig del av musiklivet.

När det gäller de fria musikgrupperna är staten så gott som den enda offentliga bidragsgivaren. Statsbidraget utgjorde 21 procent av de totala intäkterna hos de fria grupper som fick stöd 2011. Den andelen har blivit något större under senare år. 2005 var den 18 procent. Bidragen från kommun och landsting/region utgör endast ett par tre procent. De egna spelintäkterna uppgår till närmare 60 procent. Den andelen har sjunkit från 72 procent 2005.

De fria musikgrupperna har för det mesta – i motsats till de fria teatergrupperna och i någon mån dansgrupperna – sällan en fast hemmascen. Detta gör bl.a. att varken kommuner eller landsting/regioner har varit benägna att se grupperna som "sina egna" och därmed som presumtiva stödobjekt. De fria musikgrupperna är i allt väsentligt en nationell kulturpolitiskt angelägenhet och alla propåer från staten om ett något utjämnat offentligt kulturpolitiskt ansvar, där landsting och/eller kommuner skulle bidra ekonomiskt, har hittills förklingat ohörda.

De fria musikgrupper, som redovisat sina bidrag för 2011, hade under detta år genomfört totalt 3 357 konserter. Det är ca 300 konserter färre än under jämförelseåret 2005. Av dessa 3 357 ägde 889 (26,4 procent) rum utomlands. Antalet besök i anslutning till de konserter som genomfördes i Sverige uppgick till drygt 430 000. 775 st (31 procent) av de nationella konserterna var skolkonserter och 594 st (24 procent) förmedlades via länsmusiken.

Sex procent av konserterna ägde rum hos arrangörer med statsbidrag.

Det är på flera sätt en intressant notering. Det verkar således som om de grupper som får verksamhetsstöd genom Kulturrådet inte i första hand framträder hos de arrangörer som omfattas av Kulturrådets bidragsgivning. Dessa två stödordningar möts således i överraskande liten omfattning. Så frågan blir ju å ena sidan var de fria musikgrupperna spelar och å andra sidan vilka artister de ”fria” arrangörerna tar med i sitt utbud.

Ser man närmare på de fria musikgruppernas konsertredovisningar för 2011, blir det tydligt att här ryms en lång rad olika typer av arrangörer. Till de oftast förekommande kategorierna hör kyrkor och församlingar, kommunala och regionala institutioner, skolor, folkhögskolor och studieförbund. Dessutom förekommer åtskilliga festivaler, museer, kommunala förvaltningar, föreningar utan statliga bidrag samt privata arrangörer. Till de mera udda i sammanhanget hör konstgallerier, antikvariat, museer, hotell och privatpersoner. I några fall har musikerna själva arrangerat egna konserter. Få av dessa nås av det statliga arrangörsstödet.

Inom de olika genrerna är det framför allt föreningar anslutna till RFoD (10,9 procent) och Svensk Jazz (10,2 procent) som arrangerar konserter med grupper som får stöd av Kulturrådet. Därefter följer kammarmusikföreningarna (5,5 procent) medan MoKS- och Kontaktnätsföreningar gör det enbart i storleksordningen ett par procent.

Men man ska inte dra för långtgående slutsatser av detta. Det finns givetvis musikgrupper av hög konstnärlig kvalitet som turnerar i landet utan hjälp av Kulturrådets bidrag. De kanske helt enkelt inte söker bidrag eller av ett eller annat skäl har fått avslag på sin ansökan. Arrangörerna å sin sida kan tycka att de grupper som får stöd av Kulturrådet inte passar in i deras programprofil eller av andra skäl inte är lämpliga att engagera. Vad detta dock visar är att de statliga verksamhetsstöden till fria musikgrupper och till arrangörer på musikområdet inte samverkar, trots att de är sprungna av samma kulturpolitiska grundidé: att sprida musik av hög klass till så många människor som möjligt över hela landet.

5.2.3 Kulturrådets stöd till arrangörer inom dansområdet

Inom några andra konstområden fördelar Kulturrådet stöd till arrangörsverksamhet liknande den på musikområdet. Arrangörsstödet inom dans och bildkonst, form och design uppvisar både intressanta likheter och skillnader jämfört med arrangörsstödet på musikområdet.

Under lång tid var verksamhetsstödet till arrangörerna på musikområdet det enda bidrag som betalades ut från

Kulturrådet avsett för en enskild, lokal organisation under förutsättning att denna också hade stöd från ”sin” kommun. En liknande stödordning diskuterades inom teaterområdet, men kom aldrig till stånd i någon större skala. Att staten skulle pröva detta inom ytterligare andra områden föreföll osannolikt.

Under 2004–05 sammanställde emellertid Kulturrådet på regeringens uppdrag ett handlingsprogram för att stärka den professionella dansen i Sverige. Programmet innehöll bland annat en rad förslag som berörde såväl produktions- som distributionsledet. Men det tog också upp behovet av att stärka arrangörerna av dansföreställningar. I december 2005 beslutade Kulturrådets styrelse om särskilda direktiv för arrangörsstöd inom dansområdet och där framgår bl.a. att bidrag kan ges till arrangörer av professionella dansföreställningar och att Kulturrådet ska prioritera bidrag till arrangörer som ingår i nätverk eller annan form av samverkan.

Hela dansområdet genomgick en mycket stark utveckling i början av 2000-talet. Inte minst gällde detta de offentliga bidragen som ökade kraftigt under perioden. I denna utvecklingsprocess hade dansen knappast vare sig förutsättningar eller önskemål att utveckla likartade strukturer som fanns inom t.ex. teater och musik.

Detta gällde inte minst inom arrangörsområdet, där man i stället för fasta institutioner ville ha en mera flexibel struktur där såväl redan existerande gästspelsscener i storstäderna kunde ingå tillsammans med kommuner och landsting/regioner med lämpliga lokaler. Så är fallet i t.ex. Dansnät Sverige, som är det största och mest etablerade nätverket.

5.2.4 Kulturrådets stöd till arrangör inom bild- och formområdet

Kulturrådet fördelar dessutom bidrag till ”vissa utställare inom bild- och formområdet”. Det är sådana utställare som bedriver en fortlöpande utställningsverksamhet av samtida bild- och formkonst eller på annat sätt får anses ha ”stort konstnärligt eller kulturpolitiskt värde”.

Här finns flera beröringspunkter med arrangörer på musikområdet. Verksamheten bedrivs i huvudsak utan vinstsyfte, den har ofta en konstbildande inriktning och en strävan att nå nya publikgrupper. Liksom på musikområdet finns både de små i huvudsak ideellt drivna gallerierna och de större konsthallarna med anställd personal.

I samband med att Kulturrådet sammanställde rapporten ”Bild och form 2009” i syfte att belysa tillgången till samtida bild- och formkonst i landet, skickades en enkät till 176 utställningsarrangörer. Av svaren framgick bl.a. att

två tredjedelar av det totala antalet utställare var ”fria arrangörer” utan kommunal eller annan huvudman.

Många utställningsarrangörer arbetar ideellt. Även i detta avseende kan man dra paralleller med musikområdet.

När det gäller ersättning till bild- och formkonstnärer vars verk visas vid utställningar och liknande hos utställare med offentligt stöd är den av regeringen fastställda utställningsersättningen (MU-avtalet) till konstnärer som ställer ut vid statliga institutioner vägledande.

Det s.k. MU-avtalet har träffats mellan staten och konstnärorganisationerna KRO/KIF och trädde i kraft 1 januari 2009. Kulturrådet har företrätt 20 statliga utställningsinstitutioner gentemot KRO/KIF och har också, tillsammans med Konstnärsnämnden, finansierat en omfattande informations- och utbildningskampanj för att avtalet ska kunna implementeras.

Bland erfarenheterna från tillämpningen av avtalet finns bland annat uppfattningar från många utställare att den ekonomiska ersättningen till konstnärerna diskuteras på ett annat och mer seriöst sätt än tidigare. Denna diskussion förtydligar ofta den affärsmässiga relationen mellan konstnär och utställare och markerar också konstnärskårens professionalitet.¹⁴

Avtalet gäller för statliga institutioner och ska vara vägledande för alla de utställare som får statsbidrag. Enligt resultatet av en enkät från Kulturrådet hösten 2012 är det ungefär 30 procent av sådana utställare utanför kretsen av statliga institutioner som använder sig av MU-avtalet som vägledande i de ekonomiska diskussionerna med utställande konstnärer.

MU-avtalet inom bildkonsten är inte direkt tillämpligt på musikområdet, även om det finns flera paralleller. Men det är framför allt erfarenheterna av processen fram till det färdiga avtalet som är intressanta, eftersom det bl.a. innebar att bildkonstnärernas ekonomiska situation uppmärksammades, liksom utställarnas varierande förmåga till ersättning. Trots att det fortfarande är lång väg kvar innan MU-avtalet har slagit igenom fullt ut, har det ändå inneburit en klar förbättring vad gäller ersättningsfrågorna inom bild- och formområdet.

5.3 Konstnärsnämndens stöd på musikområdet

Konstnärsnämnden arbetar med stöd till enskilda konstnärer inom bild- och form, musik, teater, dans och film genom stipendier och bidrag och med internationella program inom bild- och form, dans och musik. Nämnden ska sprida kunskap om konstnärers ekonomiska och sociala situation samt förutsättningar för konstnärligt skapande. Nämnden har flera regeringsuppdrag med anknytning till detta.

Konstnärsnämnden fördelade 2012 27,5 miljoner kronor till enskilda konstnärer inom musikområdet. Under perioden 2012-14 har Konstnärsnämnden regeringens uppdrag att utveckla en internationell verksamhet för musiker med särskilt fokus på komponister. Anslaget är 2 mkr per år. Under 2012 har arbetet inriktats på att skapa uppdrags- och måldokument och utöka stödet till internationellt kulturutbyte inom musikområdet. 2012 fördelades 2,5 mkr till internationellt kulturutbyte.

Projektbidragen är nya som form inom musiken, men har det gemensamt med de tidigare bidragen till samlingsprojekt att de bland annat uppmuntrar till skapandet av nya verk och underlättar samarbeten som leder till publika framföranden. I den nya formen kan upphovspersoner själva vara initiativtagare och den aktiva parten. På så vis stärker även projektbidragen konstnärernas position och möjligheter i förhållande till den marknad som allt mer präglas av global koncentration av resurser och inflytande.

Upphovspersoner såväl inom konstmusiken, som inom andra genrer, har en utsatt situation och Konstnärsnämndens stipendier och bidrag får i det här sammanhanget en större betydelse för de enskilda konstnärerna inom musiken. De längre stipendierna delas därför i högre grad ut till komponister då musiker kan söka medel från Kulturrådets frigruppstöd. Med hjälp av stipendierna kan upphovspersoner öka utrymmet att skapa nya verk och till att hantera de nya kraven på att själv ta större del i arbetet med att utveckla sin relation till olika publika arenor.

Konstnärsnämndens övergripande uppgift är att främja möjligheter för konstnärer att vidareutveckla sitt konstnärskap. Det sker bl.a. genom ekonomiskt stöd till enskilda konstnärer, men också genom att bevaka och analysera konstnärers ekonomiska och sociala villkor samt förutsättningar för konstnärligt skapande inom alla konstområden. I arbetet med regeringsuppdrag som bygger på samverkan med andra myndigheter har nämnden en tydlig roll att synliggöra förutsättningarna för konstnärligt skapande. Det finns också ett nationellt såväl som internationellt intresse för arbetet med konstnärers villkor inom trygghetssystemen. Nämnden har publicerat flera rapporter om konstnärers inkomster och försörjningsmönster utifrån konstområden och i ett genusperspektiv. 2009 publicerade Konstnärsnämnden rapporten ”Komponisterna i Sverige” som understödde en ny syn på upphovspersoner inom musiken.

2012 publicerades antologin ”Konstnären och kulturnäringsarna”, där både nationella och internationella forskare visar på problematiken i att som enskild konstnär

14. Sammanställning av enkätsvar, Kulturrådet december 2012.

etablera sig på en marknad. Konstnärskommittén deltog också i EU:s arbetsgrupp för konstnärers mobilitet i Europa och har översatt huvuddokumentet till svenska med titeln ”Uppbyggnad av ett starkt ramverk för konstnärers rörlighet: fem huvudprinciper”.

BESLUTADE STIPENDIER OCH BIDRAG INOM MUSIKOMRÅDET 2012

	Antal	Summa tkr
Arbetsstipendier		
Ett- och tvååriga	226	11 300
Femåriga	25	2 500
Summa arbetsstipendier	251	13 800
Inkomstgarantier	47	5 216
Långtidsstipendier	24	3 168
Pensionsbidrag	20	400
Efterlevandebidrag	1	20
Projektbidrag	16	2 350
Internationellt kulturutbyte	199	2 508
Summa övriga stipendier och bidrag	307	13 662
Totalt	558	27 462

Nämndens totala stöd inom musikområdet var 2012 drygt 27 miljoner kronor, varav 1,4 miljoner kronor gick till internationellt kulturutbyte. För 2012 har Konstnärskommittén fått 2 extra miljoner kronor och regeringens uppdrag att utveckla en verksamhet för internationellt kulturutbyte för kompositörer.

5.4 Musikplattformen vid Statens musikverk

Statens musikverk har i uppdrag att fördela 25 miljoner årligen i projektstöd till det fria musiklivet. Musikplattformen är den enhet som handlägger stödet. För att ett projekt ska få stöd ska det innehålla minst två samarbetspartners och bidra till konstnärlig förnyelse och/eller stärka strukturerna i musiklivet. Stödet är uppdelat i tre kategorier – nationella samarbetsprojekt, internationella samarbetsprojekt och mindre projekt eller förstudier. Projektstöd kan sökas av allt från enskilda individer, ideella föreningar och företag till större organisationer och institutioner.

Flera av de projekt som Musikplattformen beviljat stöd till har en tydlig inriktning mot att utveckla arrangörsverksamheten på olika sätt. Riksförbundet Arrangörer för Nutida Konstmusik (RANK) har fått stöd för att utveckla ett turnénätverk och en modell för ökad spridning av nutida konstmusik. Kammarmusikförbundet arbetar med att få till stånd ett nationellt arrangörsnätverk för kammarmusik och ser i förlängningen möjligheter att på nationell nivå samordna turnéer med högkvalitativ internationell kammarmusik. Detta har också fått bidrag av Musikplattformen, liksom flera projekt som syftar till att utveckla festivaler av olika slag.

5.5 Länsmusiken

Stora delar av det offentliga musiklivet är under omställning och håller på att anpassa sig till nya behov och möjligheter. Nya strukturer på att växa fram efter Rikskonserterens nedläggning. Enstaka länsmusikorganisationer har inlett samarbete med delar av det ideella musiklivet, bl.a. för att kunna turnera internationella artister/ensembler. Såväl Kammarmusikförbundet och Svensk Jazz som RANK deltar i sådana samarbeten. Av betydligt äldre datum är de samarbeten som länsmusiken på flera håll bedrivit med det egna länets arrangörer, framför allt på jazz- och kammarmusikområdet.

Av svaren på den enkät Kulturrådet genomförde bland arrangörerna i anslutning till denna översyn framgick att drygt 75 procent av dessa samarbetar med någon lokal eller regional musikinstitution, ”t.ex. orkester eller länsmusikorganisation.” Av kommentarerna till svaren framgår också att merparten av dessa tre fjärdedelar samverkar med länsmusiken, antingen genom att de får bidrag till enstaka arrangemang eller på ett mer permanent och långsiktigt sätt. Det förekommer också att arrangörer helt enkelt köper subventionerade konserter av länsmusiken. På en del håll hjälper Länsmusiken till med praktiska och administrativa frågor såsom konsertlokaler, kontraktskrivning och utbetalning av gager. Ibland presenteras konserter som samarrangemang mellan länsmusiken och en lokal arrangör. På många håll anordnas regelbundna möten mellan länsmusiken och länets lokala arrangörer då man diskuterar utbud, samverkan mm. Av kommentarerna att döma verkar det som om samarbetet med länsmusiken förekommer i framför allt de mindre och medelstora länen. I storstadsregionerna är det inte lika vanligt.

Bilden av kontakterna med länsmusiken är dock motsägelsefull på flera sätt. Vid kontakter med arrangörernas olika riksorganisationer blir intrycket att samarbetet numera är begränsat. Den uppfattningen ges också i *Musik i Syds* egen rapport ”Framtidens arrangörer”¹⁵, som bygger på en analys av arrangörssituationen i ett antal län i södra Sverige. Där säger man bl.a. att situationen efter nedläggningen av Rikskonserter på flera sätt har blivit bekymmersam för arrangörerna och att länsmusiken inte har de resurser som behövs för att stödja arrangörerna tillräckligt. Men man understryker samtidigt att arrangörsfrågan i de tre län som ingår i Musik i Syds arrangörsprojekt (Skåne, Kalmar, Blekinge, Halland) har en hög prioritet.

De länsmusikorganisationer som det refereras till i Musik i Syds rapport stöder arrangörerna på olika sätt, från förlutsbidrag till administration och teknikpool. I de fall länsmusiken svarar för artistkontrakten och betalar ut gager minskar dessutom den ekonomiska belast-

15. Framtidens arrangörer, Musik i Syd 2011.

ningen för arrangörerna, eftersom de då slipper redovisa sociala avgifter.

Slutsatsen man kan dra är att engagemanget hos läns-
musiken i arrangörsfrågan ser olika ut på olika håll i

landet. De utvecklingsprojekt som bedrivs i samverkan
mellan länsmusiken och flera riksorganisationer kan på
sikt blir betydelsefulla.

6. KULTURSAMVERKANSMODELLEN

6.1 Inledning

Den största kulturpolitiska förändringen på senare år, även om den inte direkt påverkar stödet till arrangörer på musikområdet, är utan tvekan Kultursamverkansmodellen. Anledningen är att den förändrar rollfördelningen inom den nationella kulturpolitiken – något som på sikt kan komma att påverka hela kulturområdet, även om bara en del av de statliga stöden ingår i modellen.

Beslutet om införandet av Kultursamverkansmodellen togs av riksdagen i december 2010. I korta ordalag innebär modellen att staten överlåter till regionerna att fördela vissa statsbidrag på kulturområdet, främst för regional kulturverksamhet. Som grund för fördelningen gäller den kulturplan som varje enskild region upprättar.

Fem regioner utsågs till pionjärer och inledde verksamheten 2011: Skåne, Halland, Gotland, Västra Götalandsregionen och Norrbotten. Ytterligare elva regioner anslöt 2012¹⁶ och fyra gick in 1 januari 2013. Endast Stockholms län avvaktar.

I samband med modellens införande bildades ett nationellt samverkansråd med Kulturrådet som ordförande och med åtta statliga kulturaktörer som medlemmar¹⁷. Rådets uppgift är att i första hand att ge uttryck för en statlig helhetssyn när det gäller den nationella kulturpolitiken men också att utgöra en kompetensresurs när det gäller bedömningen av de regionala kulturplanerna.

Anledningen till att Kultursamverkansmodellen är relevant även i kartläggningen av arrangörsverksamheten på musikområdet är att de regionala kulturplaner som ligger till grund för fördelningen av statsbidrag till regionerna i de flesta fall även omfattar sådant som idag inte direkt berörs av modellen, t.ex. hela det fria kulturlivet. I de allra flesta kulturplanerna finns avsnitt som tar upp såväl fria grupper inom scenkonst och musik som arrangörsfrågor. Ytterligare en orsak till att kulturplanerna är viktiga i sammanhanget är att dessa enligt regelverket ska ”utarbetas i samverkan med länets kommuner och efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället.”¹⁸

6.2 Arrangören i kulturplanerna

Samtliga regioner tar upp arrangörsverksamheten på musikområdet i sina kulturplaner¹⁹. De gör det oftast i termer av ”arrangörsutveckling”, ”utveckla arrangörsstödet”, ”stärka arrangörsledet”, ”arrangörskap i nya former” eller betonar allmänt civilsamhällets betydelse för utbud och tillgänglighet. Få går in i konkreta resonemang

om hur man vill stärka och utveckla. Tillsammans med många formuleringar kring ”tillgänglighet” och ”behovet av kulturella mötesplatser” kan man ändå utgå från att det finns höga ambitioner på många håll.

De fåtal regioner som mera detaljerat beskriver arrangörsområdet gör det främst utifrån egna erfarenheter av dess betydelse för kulturlivet. Flera regioner har någon form av arrangörsstöd, några enbart för barn- och ungdomsarrangemang, någon enstaka för nya arrangörer och ytterligare någon för ”arrangörer på små platser”. På några håll har man redan gjort insatser för att ytterligare stödja och utveckla arrangörskapet.

Man kan utifrån en granskning av innehållet i kulturplanerna konstatera att det ideella kulturlivet i allmänhet och arrangörsverksamheten i synnerhet har synliggjorts och fått plats. Men detta är inte detsamma som att företrädare för arrangörsföreningar och andra ideella krafter haft direkt och konkret inflytande över innehållet. Vid kontakter med företrädare för arrangörernas riksorganisationer har det ofta framförts att förutsättningarna för föreningsrepresentanternas deltagande inte alltid varit de allra bästa. Möten har ofta anordnats på dagtid, vilket gjort det svårt för ideellt arbetande personer att delta. Ibland har mötenas syfte varit oklart och föreningslivet har ofta känt att deras synpunkter och förslag inte beaktats.

Den bilden bekräftas i den utvärderingsrapport som Myndigheten för kulturanalys våren 2012 lämnade till regeringen. Där konstateras bl.a. att det ofta finns en god vilja att involvera såväl kulturskapare som civilsamhälle i utformningen av kulturplanerna. ”Men det har många gånger varit svårt för kulturlivet och civilsamhället att delta i de dialoger som de blivit inbjudna till. Båda grupperna upplever att bjudits in med armbågen och att deras synpunkter och förslag inte tagits till vara.”²⁰

I den forskarrapport kring effekterna av Kultursamverkansmodellen som SKL sammanställt sägs bl.a. att ”Kultursamverkansmodellen har lett till ökade kontakter såväl mellan civilsamhället och den offentliga sektorn som mellan ideella föreningar inom samma region och mellan den lokala och nationella nivån inom samma nationella amatörorganisationer.”²¹

I den enkätundersökning som Kulturrådet genomfört som en del av arrangörskartläggningen framgår att endast drygt fyra procent av de svarande varit ”mycket involverade i arbetet med den regionala kulturplanen”, närmare 35 procent uppger att de varit involverade på något sätt medan 60,7 procent svarar att de inte alls varit inblandade.

16. Blekinge, Kronoberg, Kalmar, Jönköping, Östergötland, Södermanland, Örebro, Västmanland, Jämtland, Västerbotten och Västernorrland.

17. Svenska Filminstitutet, Konstnärsnämnden, Kungliga biblioteket, Länsstyrelserna genom Länsstyrelsen i Södermanlands län, Nämnden för hermslöjdsfrågor, Riksarkivet, Riksantikvarieämbetet och Riksteatern.

18. § 7 Förordning (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet.

19. Kulturplaner från 11 landsting/regioner för perioden 2012–2014.

Här måste man konstatera att trots att flertalet län/regioner i sina planer betonar föreningslivets stora betydelse för den lokala och regionala kulturen och har ett ”förstärkt arrangörsled” som en prioriterad insats under de kommande tre åren, så har man inte lyckats engagera arrangörer och andra delar av civilsamhället i kulturplaneprocessen på ett tillräckligt övertygande sätt. Detta är något som, enligt Kulturrådets och Konstnärsnämndens bedömningar, är angeläget att förändra om de höga ambitionerna som gäller civilsamhällets insatser i det lokala kulturlivet ska kunna infrias.

I de nya eller reviderade kulturplanerna för perioden 2013–2015²² betonas både starkt kulturell infrastruktur (”att utveckla kulturens alla delar och förbindelsen mellan dem”) och utvecklad dialog (”dialogen mellan kommunerna, institutionerna, den fria sektorn och civilsamhället ska hitta tydliga och ändamålsenliga former för att kunna utveckla verksamheten genom att utnyttja de gemensamma resurserna bättre”). Flera av de nya regionerna i Kultursamverkansmodellen (från och med 2013) betonar dessutom civilsamhällets stora betydelse för den kulturella infrastrukturen och på flera håll vill man göra insatser för att stärka tillgänglighet till musik i allmänhet och arrangörsverksamhet på lokal nivå.

6.3 Arrangörer som en del av civilsamhället

Som vi tidigare sett har många av arrangörerna inom musikområdet formen av ideella föreningar. Föreningslivet, organisationerna och de ideella rörelserna har alltid haft en stark ställning både inom kulturpolitiken och inom samhällsutvecklingen i stort. ”*Samhället har ingen anledning att driva en verksamhet som lika bra eller bättre sköts av en idéburen rörelse*”, sa t.ex. dåvarande utbildnings- och kulturministern Ingvar Carlsson i samband med propositionsskrivandet på den allra första kulturutredningen 1972.

Faktum är emellertid att just detta har ändå skett i ganska stor utsträckning på kulturens område under decenniernas lopp. Många folkbibliotek startade t.ex. som ideell verksamhet för att senare övergå i kommunal förvaltning.

Men i och med att frivilligrörelsen delvis har tagit sig en ny skepnad i form av ”civilsamhället” har den emellertid genom Kultursamverkansmodellen fått en formell status som saknats under senare år. De regionala kulturplaner som ligger till grund för den statliga fördelningen av medel till regionerna inom modellen ska ”utarbetas i samverkan med länets kommuner och efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället”.²³

Såväl i sin gamla som nya skepnad har civilsamhället starka band med samhällsbyggande och demokratiutveckling. Det finns således ett egenvärde i att stärka och

utveckla föreningslivet och den ideella rörelsen inom kulturområdet. När staten delegerade ansvaret för bidragsfördelningen till jazzarrangörernas riksorganisation var demokratiaspekten, det vill säga att skapa förutsättningar för ett starkt inflytande från brukarhåll i en specifik verksamhet, ett starkt argument för förändringen.

Flera utredningar visar att det ideella engagemanget – i internationell jämförelse – fortfarande ligger på en hög nivå i Sverige även om det något förändrat karaktär när det gäller formerna. Andelen av den svenska befolkningen som engagerade sig i ideellt arbete har hållit sig på ungefär samma nivå under den senaste tioårsperioden. Däremot har den genomsnittliga tid som människor arbetar ideellt ökat från 13 timmar per månad år 1992 till 16 timmar per månad under samma tid.²⁴

Omfattande forskning inom området visar också att civilsamhället spelar en mycket viktig roll när det gäller att skapa stabilitet i ett samhälle, litet eller stort.

6.4 Riksteaterns roll

Riksteatern har under de senaste åren haft överläggningar med flera regioner kring frågan om ett breddat arrangörskap och förbättrade förutsättningar för arrangörsverksamhet inom scenkonst och musik. I den förstudie man gjort på bl.a. Region Skånes uppdrag kring uppbyggnad av ett arrangörscentrum hos Riksteatern Skåne heter det bl.a. ”Arbetet begränsas inte till riksteaterföreningarna utan omfattar en bredare målgrupp arrangörer i syfte att vidga möjligheterna för publik i hela regionen att ta del av ett större utbud av musik- och scenkonstproduktioner.”

Det övergripande syftet är, enligt förstudien, att skapa en modell för ett arrangörscentrum som kan fungera på nationell nivå. Även om det i anslutning till Kulturrådets och Konstnärsnämndens kartläggningsarbete är för tidigt att ha någon uppfattning om i vilken mån Riksteaterns arbete kommer att få någon betydelse för arrangörerna på musikområdet, är det tydligt att Riksteatern vill positionera sig som en ny aktör i ett bredare arrangörs-sammanhang.

20. Kultursamverkansmodellen En första utvärdering, Myndigheten för kulturanalys, Rapport 2012:1.

21. Under konstruktion. Effekter av Kultursamverkansmodellen 2010-2012. SKL 2012.

22. Bland dessa finns kulturplaner från Gävleborgs län, Region Värmland, Landstinget Dalarna och Landstinget i Uppsala län som går in i Kultursamverkansmodellen från och med 2013.

23. Förordning om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet (2010:2012) §7.

24. The International John Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project, Handelshögskolan och Ersta/Sköndal högskola, Stockholm 1997–2006.

7. ARRANGÖRERNA

7.1 Inledning

Den statliga kulturpolitiken domineras av förhållandevis generösa ekonomiska stöd till *producenter* av konst och kultur i form av institutioner, grupper och ensembler. Distributions- och medborgarperspektivet är mera sparsamt representerat i bidragsfloran på statlig nivå.

När det gällde arrangörerna på musikområdet delade staten och kommunerna på ansvaret. Det betydde att man dels såg till att det nationella perspektivet när det gällde kulturdistributionen säkrades, dels att den lokala förankringen behölls. Genom att bygga in villkoret om lokal medfinansiering i bidragskonstruktionen garanterades kommunernas ansvar.

Vem är då arrangör? I regelverket står att det är ”en juridisk person som genomför en omfattande, permanent och regelbunden konsertverksamhet”. I själva verket är det i de allra flesta fall en ideell förening av varierande storlek. Enligt uppskattning finns idag ungefär 1 500 sådana arrangörer som är anslutna till något av de stora riksförbunden på området. De utgör en liten del av civilsamhällets uppskattningsvis 200 000 ideella organisationer. De flesta av dessa ägnar sig åt idrott och kultur och det totala antalet ideellt arbetande människor uppskattas till 934 000 enligt SCB:s beräkningar. Värdet av det ideella arbetet motsvarar ungefär 114 000 heltidsarbetande personer.²⁵ Tidigare var det enbart ideella föreningar som kunde få arrangörstöd hos Kulturrådet. Detta ändrades genom ett beslut hos Kulturrådet 2008.

7.2 Folkets Hus och Parker

Söker man rötterna till dagens ideella musikföreningar hamnar man osvikligt i *Folkets Hus och Folkets Park*-rörelsens framväxt i slutet av 1800-talet. Kulturen och bildningen kom snabbt att spela en viktig roll i de Folkets Hus- byggnader som började uppföras på 1890-talet.

Idag producerar Folkets Hus och Parker föreställningar med främst barn- och familjeinriktning som medlemsföreningarna kan köpa till subventionerat pris. Dessutom fördelas en mindre summa pengar till de 13 regionerna för bl.a. samarbetsprojekt av olika slag. Man har ett centralt samarbetsavtal med Riksteatern, vilket bl.a. omfattar gemensamma sommarproduktioner och samverkan kring scenkonstportalen på Riksteaterns webbplats, som ska vara en digital mötesplats för producenter och arrangörer.

Folkets Hus och Parker har idag 540 folkets hus-föreningar och 125 folkparker och erhöll 10 050 mkr i statligt verksamhetsbidrag för 2013. Organisationen har byggts

upp genom ideellt arbete och ägdes från början av fackföreningar. Detta har gjort att förekomsten av och aktiviteterna i de lokala Folkets hus-föreningarna i hög grad följt industrikonjunkturen, vilket i sin tur lett till att många föreningar finns i avfolkningsbygder.

Det som under de senaste åren inneburit ett nytt hopp för många föreningar med digitaliserade biografer är de direktsändningar av bl.a. opera och klassiska konserter från flera internationella scener. Av de ca 200 Folkets Hus-biografer som finns idag kan 120 ta emot dessa direktsändningar. Vissa blygsamma försök har gjorts även inom andra musikgenrer som jazz och rock.

Folkets Hus och Parker har också en festivalsektion med trettiotalet medlemmar, de flesta föreningsdrivna. Festivalerna är ofta organisationshybrider där stora privata företag blandas med ideella föreningar och offentliga samhällsinstitutioner.

Med erfarenhet både från de små föreningarna i glesbygd och från flera stora festivaler som – åtminstone periodvis – har dragit stor publik, har Folkets Hus och Parker nu också kunnat konstatera att den ideella arrangören har stora svårigheter. Många kommuner har prioriterat stora evenemangsarenor framför ökat stöd till de ideella arrangörerna.

Folkets Hus och Parker har inte något särskilt utvecklat samarbete med de arrangörer som får statsbidrag genom Kulturrådet, utan koncentrerar sin verksamhet på de egna föreningarna. Däremot finns Folkets Hus och Parker ofta med som en aktiv aktör i olika nätverk och lokala projektgrupper.

7.3 Bygdegårdarnas Riksförbund

En annan aktör som har stor betydelse för kulturarrangemang av olika slag är Bygdegårdarnas Riksförbund som bildades 1944 och som idag organiserar ca 1 400 bygdegårdar. Rörelsen kommer ur ett behov av samlingslokaler för framför allt ungdomar på landsbygden – något som var akut under de första decennierna av 1900-talet. BR har fortfarande sin huvudsakliga förankring i landsbygdsrörelsen och hade ett starkt uppsving i början av 70-talet då man började tala om vikten av lokal utveckling inom många olika områden. Bygdegårdarna har en bred kulturell och social verksamhet, där musik är ett av många inslag. Bygdegårdarnas Riksförbund beviljades 850 tkr i verksamhetsbidrag från Kulturrådet 2013.

25. I samband med propositionsarbetet En politik för det civila samhället fick Statistiska centralbyrån (SCB) i uppdrag att sammanställa statistik om det civila samhället. SCB undersökte ca 50 000 av de totalt 211 000 registrerade icke vinstdrivande organisationer som fanns registrerade i landet. Siffrorna presenterades i rapporten Det civila samhället – ett regeringsuppdrag med undersökningar från Statistiska centralbyrån (SCB 2011).

7.4 Svensk Jazz

Alla de stora riksförbunden har sin egen speciella historia. *Svensk Jazz*, som är det äldsta förbundet, har sina rötter i det stora intresse för jazzmusik som utvecklades efter andra världskriget. Detta ledde i slutet av 40-talet till bildandet av ett stort antal jazzlyssnarklubbar som 1948 samlades i ett nationellt förbund som hade som främsta syfte att på olika sätt främja jazzen. Så småningom kompletterade några av klubbarna sitt skivlyssnande med konserter och kring 1970 hade detta blivit den huvudsakliga verksamheten hos de flesta klubbar. Ca 1980 var medlemsantalet ca 40 klubbar, man kunde anställa en förbundssekreterare och dessutom inkassera statliga bidrag. I maj 2011 ändrades namnet från Svenska Jazzriksförbundet till Svensk Jazz och man har idag ca 120 medlemsorganisationer runt om i landet med tyngdpunkt i Stockholmsområdet och i Skåne-Halland. Av dessa är ett hundratal utpräglade jazzarrangörer som årligen tillsammans svarar för ca 2 000 konserter.

Förutom stora och små arrangerande jazzföreningar finns idag festivaler, olika typer av musikersammanslutningar och intresseorganisationer med i förbundet. Svensk Jazz är huvudman för Pulsslag, ett turnéprojekt där ett antal av landets mest lovande grupper (utvalda i samarbete mellan ett antal av jazzklubbarna) åker på en tvåveckorsturné till jazzarrangörer runt om i landet.

Sedan Rikskonserter lades ned 2011 har Svensk Jazz bl.a. inlett samarbete med flera olika musikorganisationer i landet i syfte att stärka det internationella utbytet på jazzsidan. Ett annat samarbete rör s.k. genreöverskridande konserter där tre grupper av olika slag delar på utrymmet. Detta är ett samarbete mellan Svensk Jazz, RFoD och Kontaktnätet och omfattar totalt ett femton-tal konserter.

För de unga jazzarrangörerna har Svensk Jazz utbildningar och mentorsverksamhet och dessutom ger man plats för unga jazzgrupper på scen.

Jazzens intresseorganisationer har under lång tid hävdat att jazzen saknar offentliga institutioner. Den är blygsamt eller inte alls företrädd hos länsmusik eller andra nationella eller regionala institutioner. Svensk Jazz hävdar bl.a. att detta medför att arrangörssidan är dåligt utvecklad och att alternativen till de ideella jazzklubbarna är få och oattraktiva. Precis som fallet är inom flera andra musikområden finns få jazzarrangörer på mellannivå, dvs. mellan de mindre ideella föreningarna och de riktigt stora jazzklubbarna eller konserthusen. Flera arrangörer skulle med ökat offentligt stöd kunna utvecklas till professionella arrangörer. Detta är en utvecklingsfråga för hela jazzområdet, enligt Svensk Jazz.

7.5 Kammarmusikförbundet

Riksförbundet Sveriges Kammarmusikarrangörer bildades den 7 maj 1983 i Folkets Hus i Katrineholm²⁶. 17 föreningar utgjorde det nya riksförbundet, man växte snabbt och har idag ca 110 medlemsföreningar. Flest finns i Skåne, Kalmar län, Gävleborg och Västra Götalandsregionen. I övrigt har man en god spridning över hela landet. Förbundets mål är bl.a. att underlätta och stimulera arrangörernas arbete och därmed bidra till en bra arbetsmarknad för musiker och tonsättare.

Kännetecknande för *Kammarmusikförbundet* (bytte namn år 2011) är att man har många små föreningar i utpräglad glesbygd men är relativt sparsamt representerade i storstadsområden. Visst finns åtskilliga föreningar i både Skåne och Västra Götaland, men de ligger inte i Malmö eller Göteborg utan i t.ex. Höör, Landskrona, Osby och Simrishamn eller i Grästorp, Stenungsund, Trollhättan och Vänersborg. Mot den bakgrunden är det inte konstigt att förbundet ser som sin främsta uppgift att hålla ihop föreningarna och hålla kontakt med dem. Antalet föreningar har legat kring 110–120 i flera år, någon eller några enstaka kan falla ifrån, någon tillkommer men förbundet ser inga tendenser till någon dramatisk förändring av antalet medlemmar framöver. Visst har man – som många av de andra riksorganisationerna – vissa problem med nyrekrytering men tycker att man trots allt klarat sig hyggligt på den punkten hittills.

För ett förbund med många små och relativt resurssvaga föreningar var Rikskonserterns subventionerade produktioner på kammarmusikområdet av stor betydelse. Här har det efter Rikskonserterns nedläggning uppstått ett kulturpolitiskt vacuum i den svenska musikstrukturen. Ingen har tagit över Rikskonserterns funktion som avsändare av kammarmusikproduktioner på högsta nivå. Inte minst gäller det internationella gästspel. Nu har Kammarmusikförbundet startat ett projekt tillsammans med ett antal länsmusikorganisationer för att kunna erbjuda sina medlemsföreningar subventionerade internationella produktioner. I juni 2012 fick förbundet projekt-pengar från Musikverket för detta ändamål och projektet avses bli treårigt. Projektet kommer även att innefatta work-shops och masterclasses vid musikhögskolor och vissa kulturskolor.

Kammarmusikförbundet har sedan 2004 på Kulturrådets uppdrag fördelat statligt verksamhetsstöd till sina medlemsföreningar. Till en början fanns en tveksamhet inom förbundet. Man var framför allt rädd för att relationen till föreningarna skulle ta skada och att man skulle betraktas som Kulturrådets förlängda arm. Men man bestämde sig ändå för att åta sig uppdraget och efter snart tio år som bidragsfördelare på delegation har man

26. Ordförande vid det konstituerande mötet var Göran Persson, sedermera partiledare (s) och statsminister.

inte haft anledning att ångra sig. Problemen uteblev och mycket få föreningar har hört av sig med klagomål över fördelningsbesluten. Fördelarna har övervägt och relationerna till föreningarna har på många sätt stärkts.

Det är styrelsen för Kammarmusikförbundet som ansvarar för fördelningsbesluten. Det finns ett särskilt poängsystem där bl.a. program för barn och unga, program med ny musik eller med romanssånger vägs in i den slutliga bedömningen. Förbundet tycker det hela fungerat bra och en stor majoritet av föreningarna är nöjda med utfallet, även om de naturligtvis helst skulle se att stödet var större.

Kammarmusikförbundet ordnar även en biennal för unga kammarensembler kallad ”Ung & Lovande” där fem uttagna ensembler får presentera sig för föreningarna. Biennalen har karaktär av tävling och vinnande ensemble får som pris en turné.

Flera föreningar som ingår i förbundet ägnar sig inte enbart åt kammarmusik. Särskilt på små orter är det relativt vanligt med ”blandföreningar” som ägnar sig åt även scenkonst och dans. Från förbundets sida ser man positivt på den utvecklingen.

7.6 Kontaktnätet

De två förbunden *Kontaktnätet* och *Musik- och Kulturföreningarnas Samarbetsorganisation (MoKS)* organiserar musik- och kulturföreningar med ungdomsinriktning. Syftet med verksamheten är att underlätta för arrangörer i hela landet att genomföra olika slags arrangemang. Trots att musikarrangemang dominerar inom båda förbunden, kan man också redovisa ett brett urval av t.ex. teater- och dansföreställningar. Kontaktnätet är ett förbund som har sina rötter i 70-talets musikämbly, medan MoKS tillkom på 1990-talet och idag har ett nära samarbete med studieförbundet Studieförbundet. Båda arbetar med en form av förlustbidrag där de arrangerande medlemsföreningarna får ansöka om stöd sedan de helt på egen hand (ibland med hjälp av bokningsbolag) bokat artister och fastställt datum för konserten.

När *Kontaktnätet* bildades 1974 stod proggrörelsen på sin höjdpunkt. Tidningen *Musikens Makt*, de progressiva skivbolagen med MNW och Silence i spetsen, Gärdesfesten och en rad lokala arrangörer var en del av denna rörelse. Från början hade Kontaktnätet ett femtiotal föreningar och man hade som en av sina viktigaste målsättningar att samordna turnéer.

Tidigt var musiken det dominerande verksamhetsfältet för föreningarna. Så småningom breddades aktiviteterna och idag kallar man sig riksorganisation för ideella kulturföreningar. Inom Kontaktnätet rymms allt från små föreningar vars målsättning är att ordna replokaler åt lo-

kala band, till stora föreningar med tusentals medlemmar och allaktivitetshus, med rock- jazz- och folkmusik, dans, film, teater och föreläsningar på programmet. Kontaktnätet har idag närmare 150 medlemsföreningar med en geografisk tyngdpunkt i norra Sverige. Merparten av medlemsföreningarna består av ungdomar under 26 år. Kontaktnätet får största delen av sitt statsbidrag från Ungdomsstyrelsen.

Från början arbetade Kontaktnätet ganska likt Rikskonserter: man erbjöd sina medlemsföreningar subventionerade konserter med artister som ofta togs från bokningsbolagens utbud. Föreningarna hade ett mycket begränsat inflytande över val av artist, tidpunkt för turnén etc. Numera är förutsättningarna annorlunda. Det är föreningen som kontaktar bokningsbolagen och Kontaktnätets huvudfunktion är att gå in med en budgetförstärkning när föreningen valt de artister man vill ha. På så sätt har bokningsbolagens dominans på området minskat medan föreningarnas inflytande över programställning, turnéperioder etc. har ökat. Kontaktnätet har dessutom en turnésamordnare som kan hjälpa nya föreningar och föreningar som inte är vana att boka själva.

Kontaktnätet har fått anpassa sig till en bransch i stark förändring. Allt går mycket snabbare nu än för 20 år sen och idag är det knappast någon som bygger långsiktiga karriärer genom tålmodigt och flitigt turnerande. Men eftersom skivförsäljningen gått ner, måste intäkterna ändå komma främst från liveframträdanden. Det betyder bl.a. att det är en skakig och osäker gagesättning. En artist som hållit till i de lägre gagesegmenten kliver plötsligt upp i de högre. Det kan gå mycket fort, vilket bl.a. har som följd att det blir en ”äppelskruttseffekt”: många artister i de lägre regionerna, många i de övre med väldigt få däremellan. Därmed riskerar föreningarna att gå miste om en typ av grupper som tidigare kunde utgöra stommen i en årscykel: banden som var etablerade och populära men ännu inte hade nått toppskiktet. De drog publik och var samtidigt ekonomiskt överkomliga.

Om föreningsstrukturen är ganska fast och oföränderlig inom jazzen och kammarmusiken, är den desto rörligare inom den här delen av musiklivet. Omsättningen på medlemmar och medlemsföreningar är stor, från ett år till ett annat kan en femtedel av föreningarna ha bytts ut. Till viss del kan detta enligt förbunden själva bero på föreningarnas eget inre liv. Det kan t.ex. handla om en generationsväxling inom en förening eller att en satsning inte slog väl ut. Kontaktnätet menar att staten måste ta hänsyn till sådana omständigheter och efterlyser en större långsiktighet i bidragsgivningen. Detta skulle bl.a. kunna ge föreningarna bättre planeringsförutsättningar och därmed högre kvalitet på verksamheten.

Såväl Kontaktnätet som MoKS samarbetar med studieförbund. För Kontaktnätets del kan det vara olika studieförbund på lokal nivå även om Kontaktnätet centralt är medlem i Kulturens Bildningsverksamhet. Ibland kan en enskild förening få nyttja studieförbundens administrativa och tekniska resurser, ibland kan ett studieförbund gå in och sköta ekonomin för en förening. Det handlar sällan om några betydande stödbelopp till enstaka eller flera arrangemang. För MoKS del är förbundets samverkan med Studieförbundet etablerad och långsiktig. Framför allt gäller detta på utbildningssidan.

Inom denna del av musiklivet är samverkan med länsmusiken näst intill obefintlig. Från Kontaktnätet känner man inte till ett enda fall där en förening samarbetat med en länsmusikorganisation.

Dialogen och kontakten med kommunerna är ofta personberoende. Har man goda relationer med någon på kultur- eller fritidskontoret går allt lättare. På vissa ställen finns till och med tjänstemän som har ett förflutet inom någon musik- eller kulturförening. Det största problemet är emellertid att kommunerna drar ner sitt stöd till föreningslivet. Kontaktnätet har t.ex. samma erfarenheter som Kammarmusikförbundet: Det är studieförbund och föreningsliv i övrigt som drabbas av nedskärningarna – samtidigt som kommunerna ställer hårdare krav på föreningsarna när det gäller redovisning av verksamheten.

På några håll i landet har kommunen infört olika former av ”en snabb slant”. Det är en form av riskpeng som gör det möjligt pröva eller utveckla en idé utan någon bindning från vare sig bidragsgivare eller mottagare.

Kontaktnätsföreningarna är beroende av billiga eller kommunalt subventionerade lokaler för sin verksamhet. På vissa håll har detta blivit ett problem, eftersom kommunen byggt nya kulturhus eller ändrat inriktning på dem som finns. Detta har gjort det svårare för föreningslivet att förfoga över bra och ändamålsenliga lokaler för sin verksamhet. De offentligt finansierade regionala eller lokala kulturinstitutioner som finns är, enligt förbundens egna uppgifter, inte benägna att ställa sina lokaler till förfogande.

7.7 Musik- och Kulturföreningarnas samarbetsorganisation (MoKS)

MoKS är en samarbetsorganisation för ideella musik- och kulturföreningar. Föreningarna arbetar med kultur på många olika sätt, även om musik dominerar. Här finns såväl arrangörer av stora festivaler som av enskilda spelningar och klubbkvällar. MoKS har hundratalet medlemsföreningar spridda över landet men med tyngdpunkt i södra och mellersta Sverige.

MoKS är också en av Studieförbundets medlemsor-

ganisationer. MoKS är en ungdomsorganisation och får statsbidrag från Ungdomsstyrelsen.

MoKS arbetar på ett liknande sätt som Kontaktnätet. Medlemsföreningarna är helt självständiga och arrangerar vad de vill ha. De bokar banden själva och får ett s.k. arrangemangsbidrag av MoKS centrala kansli. Föreningen får mellan 1 500 och 2 000 per konsert, max 20–25 000 per år. Både Kontaktnätet och MoKS uttrycker att den stora vinsten med ett sådant system är att pengarna inte hamnar hos bokningsbolagen. En stor fördel är också att de enskilda föreningarnas inflytande över programsättningen har ökat markant.

De flesta av MoKS medlemmar är små föreningar med mellan 15 och 20 medlemmar. Några är större och ett fåtal – som Humlan i Umeå – är riktigt stora. De flesta är renodlade arrangörsföreningar och ägnar sig företrädesvis åt musik. Vissa är specialiserade på vissa uttrycksformer, andra är mer generella och breda i sitt utbud.

Livslängden eller omloppstiden för en MoKS-förening är kort, kanske 2–3 år i de flesta fall. Det gör att medlemslistan ständigt förnyas, föreningar läggs ned, nya tillkommer. Ibland kan det vara en och samma förening som bytt namn och styrelse. Föreningsformen verkar dock hålla i sig, fördelarna överväger.

MoKS har ett omfattande samarbete med Studieförbundet. Framför allt har man stor nytta av detta när det gäller avtalsfrågor, utbildningar och praktisk hjälp när det gäller lokaler och utrustning.

MoKS beskriver – precis som Kontaktnätet – en ganska tydlig förändring när det gäller livemusik idag, jämfört med hur det var för några år sedan. Det finns en stor mängd bra ”hobbyband” och ett relativt stort antal etablerade, ”stora” band men inget däremellan.

Fördelarna med dagens situation är att banden får ta ett större ansvar för sin egen verksamhet. De bokar spelningar själva, gör sin egen pr, spelar in och säljer skivor. Föreningarna, å sin sida, får lära sig hur man genomför ett professionellt arrangemang men också hur man presenterar banden och hur man hittar sin publik.

Samtidigt hårdnar konkurrensen, framför allt i de större städerna. Många restauranger lockar med levande musik. Villkoren för banden är enligt MoKS ofta usla, det händer t.o.m. att de får betala för att spela på krogen, samtidigt som de får göra allt jobb själva.

7.8 Sveriges Orkesterförbund

Sveriges Orkesterförbund har en historia som går tillbaka till 1928 och består egentligen av de två förbunden Riksförbundet Sveriges Amatörorkestrar (RSAO) och Sveriges Orkesterföreningars Riksförbund (SOR) som slogs samman 1999. Orkesterförbundet har som främsta målsätt-

ning att ”bilda nätverk, utbilda, informera, debattera och vara en resurs för bevarandet och utvecklandet av svenskt orkesterliv för alla åldrar.” Man har 300 medlemsorkestrar fördelade på 170 blåsorkestrar, 75 symfoniorkestrar, 30 storband och övriga konstellationer med totalt ca. 9 000 musiker. Arrangörsverksamheten består mestadels i att orkestrarna arrangerar egna konserter, ofta med inbjudna gästsolisterna och gästdirigenter. För 2011 kunde ca 50 av medlemsorkestrarna med hjälp av det statliga arrangörsstödet på detta sätt engagera professionella dirigenter och solister för ca 380 konserter. SOF beviljades för 2013 även 1,5 miljoner kr i stöd från Kulturrådet som central amatörorganisation.

För 2011 fördelade förbundet närmare 1,3 miljoner kr i arrangörsstöd. Det sammanlagda kommunala stödet var nästan fyra gånger så stort, eller 4,0 miljoner kr. Ett fåtal orkestrar fick mindre stöd även från landsting/region. Förbundet arrangerade eller medverkade i flera festivaler under 2011, bl.a. Svensk Blåsmusikfestival i Jönköping och Nordisk solisttävling i Oslo. En av förbundets viktigaste uppgifter är att kunna erbjuda kurser och utbildningar, inte minst gäller detta ledarutbildningar av olika slag. Förbundets vision är att vara ledande i att ”företräda, bevara och utveckla alla orkesterformer i Sverige”. Detta gör man, enligt de strategiska inriktningar som beslutats av förbundsmötet, bl.a. genom att ”på bästa sätt företräda sina medlemmar gentemot myndigheter, politiker och andra organisationer”, att vara verksamt i hela landet och se till att ”medlemsorkestrarnas kvalitet höjs inom såväl organisation som musikalitet.”

7.9 Riksförbundet för Folkmusik och Dans (RFoD)

När Riksförbundet för Folkmusik och Dans bildades i Skinnskatteberg i augusti 1981 antog man ett brett handlingsprogram som bl.a. omfattade ett främjandearbete för att området skulle professionaliseras och ”erkännas inom kulturpolitiken”. Idag ser sig RFoD som ett förbund för ”svensk och invandrad folkmusik, världsmusik och -dans”. Man har både föreningar och enskilda individer som medlemmar, såväl amatörer som professionella. Knappt 500 enskilda samt drygt 110 föreningar/grupper med i sin tur drygt 18 500 medlemmar är idag med i RFoD. 2011 fick 37 arrangörsföreningar inom RFoD dela på ca 1,6 miljoner kr i statligt verksamhetsbidrag. Organisationen beviljades 2013 även 700 000 kr i stöd från Kulturrådet som central amatörorganisation.

Organisationen stöder aktivt verksamheter inom danshus, musikkaféer, kurser och seminarier, driver kulturpolitiska frågor och samarbetar med en rad nordiska och europeiska organisationer med liknande inriktning.

Precis som de övriga riksorganisationerna betonar

RFoD särskilt de små föreningarna. Det är dessa som ser till att musiken når ut till de allra mest perifera platserna, långt utanför storstadsområdena. ”Ingen utveckling får ske på bekostnad av de små föreningarna”, säger man på RFoD:s kansli i Stockholm.

En annan tydlig prioritering är ”världsmusiken”. Inom detta område vill man ha flera medlemsföreningar men det är svårt att nå dessa eftersom som de ligger utanför de etablerade arrangörsnätverken. Det är samma sak med ensembler och grupper inom världsmusikområdet med musiker från en rad olika länder som är aktiva i Sverige men inte uppmärksammas efter förtjänst. För att försöka ändra på detta har RFoD startat projektet ”Katapult för mångfald” som genomförs 2013 i fyra regioner med Postkodlotteriets Kulturstiftelse som huvudfinansier.

De flesta arrangörer har antingen folkmusik eller världsmusik som huvudinriktning, men allt flera kombinerar båda, några av arrangörerna jobbar med folkmusik, världsmusik men också med andra musikformer. Korsningen kammarmusik-folkmusik förekommer och det finns föreningar som är med både i RFoD och Kamarmusikförbundet.

RFoD har enbart goda erfarenheter av att själva fördela verksamhetsbidrag till sina medlemsföreningar och tycker den ordningen ska bestå. Huvudargumentet är att ingen känner sina medlemmar så väl som riksorganisationen och att det knappast – av administrativa och kulturpolitiska skäl – finns anledning för Kulturrådet att återta den uppgiften.

RFoD har en särskild fördelningsgrupp som arbetar självständigt utanför föreningsstyrelsen – även om det är styrelsen som tar det slutgiltiga ansvaret för fördelningen. Det systemet har fungerat bra och inte, enligt förbundsledningen, lett till några konflikter mellan föreningarna och förbundet. Det finns möjligheter för föreningarna att överklaga beslut, vilket dock har skett endast någon enstaka gång.

7.10 RANK

Den senaste i raden av riksorganisationer inom arrangörsområdet är RANK (*Riksförbundet Arrangörer av Nutida Konstmusik*) som bildades 2001 och är en rikstäckande organisation för arrangörer av ny musik i Sverige. Förbundet har ett trettiotal anslutna arrangörer över hela landet. Flertalet medlemmar är arrangerande musikföreningar, men här finns också några av Sveriges största musikfestivaler för experimentell och nutida konstmusik och ideella föreningar som också sysslar med andra konstformer. I RANK:s definition av nutida konstmusik ryms många olika genrer som elektronisk musik, kamarmusik, improvisation, ljudkonst, noise, opera, fri-

jazz, performance. Genom ett sådant utvidgat musikbegrepp vill man främja konstmusiken som konstart och samtidigt försöka nå nya lyssnargrupper. Inom RANK finns både stora och små föreningar. Många ordnar konserter året runt, några arbetar i projektform, vissa är nystartade och utan anslag, andra är väletablerade och har decennier av erfarenhet bakom sig. RANK har som främsta mål att stärka den nutida konstmusikens ställning genom att ”utveckla ett kraftfullt nätverk av fria och självständiga arrangörer”.

RANK driver flera egna projekt och samarbetar med flera nätverk och organisationer för att bredda och stärka den nutida konstmusiken. Man skiljer sig från flera andra riksförbund bl.a. genom att vara mera projektinriktade och i högre grad än andra arbeta med konstnärlig och pedagogisk verksamhet. Det långsiktiga syftet är att bygga en infrastruktur för den moderna konstmusiken som organiseras företrädesvis av medlemsföreningar och musiker/upphovspersoner. På så sätt förväntar sig RANK att bättre kunna ta till vara dynamiken och kompetensen inom det fria musiklivet.

Ett av projekten – Artists in Motion – har sedan 2009 fungerat som en modell för att stödja utvecklingen av den breda, nutida konstmusiken i omfattande musikresidens som turnerar mellan medlemsföreningarna. Det övergripande producentansvaret sköts av RANK, vilket bl.a. innebär att projekten lättare kan koordineras mellan arrangörer, institutioner och andra. Hittills har RANK beviljat ekonomiskt stöd till 15 Artists In Motion-projekt på mellan 100–150 000 kr vardera. Under 2013 kommer ytterligare tre–fyra sådana projekt att få stöd.

RANK driver sedan 2011 också ett nationellt turnénätverk för nutida konstmusik som baseras på medlemsföreningarnas behov och önskemål. I egen regi har förbundet byggt upp en liten administrativ struktur som koordinerar hela processen från ansökningsperioder till ekonomihantering och nationellt producentskap. Centralt för denna modell är att det är arrangörsföreningarnas önskemål som styr urvalet av vilka musikproduktioner som ska subventioneras. Med bidrag från Statens musikverk och med egeninsatser från åtta stycken länsmusikorganisationer finansieras årligen 10–15 turnéer. Det resulterar i ca 30–40 konserttillfällen över hela landet, varav flertalet aldrig hade kunnat genomföras utan detta stöd. RANKs turnénätverk är riksförbundets långsiktiga modell för ökad musikförmedling och syftar till att stärka och stimulera det fria konstmusiklivets bas, det vill säga både utövarna och arrangörerna. RANK är även intresserad av att utöka strukturen till koordinering av internationella turnéer i Sverige, även dessa med utgångspunkt i arrangörsföreningarnas egna initiativ och önskemål.

I nätverket Inter Aktion samverkar RANK:s medlemsföreningar med för närvarande åtta stycken länsmusikorganisationer i syfte att skapa nya samverkansstrukturer mellan lokala arrangörer och regionala musikinstitutioner. Syftet är i första hand att skapa en hållbar nationell struktur för den nutida konstmusiken i det vacuum som uppstått efter Rikskonserter.

RANK har idag 37 medlemsföreningar, uppdelade i fem geografiska zoner med en viss dominans för RANK Öst, där Stockholm är representerat med tio föreningar.

7.11 Musikarrangörer i Samverkan

MAIS – Musikarrangörer i samverkan – är ett samarbetsorgan för de sju rikstäckande förbunden som arrangerar konserter med levande musik. MAIS inledde sin verksamhet 1996 och var från början en informell grupp av representanter från de olika medlemsförbundens styrelser. Sedan 2005 är MAIS formellt sett en förening som har ett verksamhetsstöd från Kulturrådet. Organisationen arrangerar bl.a. utbildningar för arrangörer.

8. FESTIVALER

Från början riktade sig statens stöd till arrangörer enbart till sådana som hade kontinuerlig verksamhet under hela året. Det innebar bl.a. att Kulturrådet inte kunde stödja festivaler annat än i undantagsfall.

Festivalen som företeelse i svenskt musikliv har en lång historia. Särskilt viktiga i ett kulturpolitiskt perspektiv är de insatser Rikskonserter gjorde tillsammans med lokala och regionala arrangörer på framför allt 60- och 70-talen. Då startades – och utvecklades – ett stort antal s.k. sommarfestivaler med företrädesvis klassisk musik, jazz och folkmusik på olika håll i landet. De mest kända var Musikveckan i Östersund, Musik vid Siljan och Musik och Konstveckan i Junsele. Som mest uppvisade den svenska sommarmusikkartan ett hundratal stora och små arrangemang.

Sammantaget har dessa haft en mycket stor betydelse för att sprida musik till en annan sorts publik än den man såg vid institutionernas konserter under vinterhalvåret. Här fanns många som kanske aldrig tidigare hade mött en symfoniorkester eller hört en riktig spelmanslegend. Nu fick man allt på en gång – och mer därtill – och festivalerna var en viktig del för det breda musikaliska genombrott på 70-talet som beskrivs på annan plats i denna rapport.

Med 70-talet kom också andra typer av festivaler. Gärdetfesterna i Stockholm och musikrörelsens olika initiativ som kulminerade med Alternativfestivalen 1975 och Tältprojektet ett par år senare. Festivaler med specialinriktning startades; kammarmusik, elektronmusik och folkmusik profilerades på detta sätt. Så småningom kom de stora rockfestivalerna med Hultsfred i spetsen.

Idag ser festivalkartan något annorlunda ut. Några av de riktigt gamla festivalerna lever fortfarande kvar, andra har lagts ned pga svikande publikintresse och ekonomiska problem, nya har tillkommit. Dessutom arrangeras ett stort antal mindre festivaler över en dag eller en helg som snarare är en del i ett kontinuerligt utbud än en enstaka manifestation för en genre eller en särskild musikstil. I stället för ”musikveckorna” på 70-talet finns s.k. gatufestivaler i många städer. Där blandas musiken med allehanda aktiviteter, försäljning etc. I alla tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö arrangeras sedan flera år tillbaka större festivaler sommartid där det förekommer musik, dans, teater, litteratur, film och annat.

Men musikområdet är inte ensamt om att använda sig av festivalformen för att sätta fokus på en särskild företeelse. Inom dansen har de festivaler som funnits – och

fortfarande finns – haft stor betydelse för områdets utveckling under den senaste 10–15-årsperioden. Det finns särskilda barnkulturfestivaler, festivaler för scenkonst och bildkonst. Även inom litteraturen används festivalkonceptet i allt högre grad.

På musikområdet har framför allt den nutida konstmusiken på senare tid etablerat sig med både större och mindre manifestationer. De stora rock- och popfestivalerna har blivit allt fler och många har dukat under i den stenhårda konkurrensen. Festivalkartan är brokig och frågan är hur staten ska agera för att dess i sammanhanget starkt begränsade resurser ska kunna användas på ett klokt och effektivt sätt. Det är dock tveklöst så att stat, kommuner och landsting här har en viktig uppgift. Ett aldrig så litet stöd i rätt tid och rätt ändamål kan ha avgörande betydelse för en enskild festival och indirekt också påverka ett konstområde som sådant.

9. PUBLIK

Det görs regelbundna undersökningar av våra kulturvanor av olika analysföretag och av Statistiska centralbyrån. Självklart är det viktigt att se vilka effekter de insatser som stat, kommuner och landsting gör på kulturområdet ger i form av ökad publiktillströmning, ändrade läsvanor eller introduktionen av nya fritidsmönster.

Två generella slutsatser kan dras med snart femtio års kulturvaneundersökningar i bagaget: För det första: Vi vet att det i regel tar lång tid att förändra människors vanor generellt. Kulturvanor utgör på intet sätt ett undantag. För det andra: Kulturvaneundersökningar ger sällan mer än en bit av sanningen och de bör betraktas som ett instrument som hjälper oss att göra en djupare analys av kulturlivets publik. Alla utrop om en ”framgångsrik kulturpolitik”, baserade på enkätsvar från ett par-tre tusen respondenter bör tas med en nypa salt.

Ändå sätter vi ofta vår tilltro till opinionsinstitutens sammanställningar. Kultursociologen Harald Swedners undersökningar av teaterpubliken i Malmö på 60-talet och hans slutsats om ”en barriär mot finkluturen” var en av de starkaste bevekelsegrunderna för den första kulturutredningen 1972. Ger man en schabloniserad bild av dagens genomsnittlige kulturkonsument, byggd på kulturvaneundersökningar från 2011, kan vi emellertid se att många av Swedners noterade hinder mot en ökad spridning av kultur finns kvar i form av utbildning, bostadsort och ekonomi.

Det som de flesta – då som nu – helst vill göra på sin fritid är att umgås med vänner och vara ute i naturen. Trädgårdsarbete håller också ställningen, liksom bokläsning²⁷. Små förändringar i det generella. Däremot har gruppen storkonsumenter ökat inom snart sagt alla områden, vilket kanske inte är så konstigt. Våra levnadsförhållanden har förändrats, Många har fått en bättre ekonomi och de flesta har fått mer tid för annat än arbete, hushållsgöromål och sömn. Restaurangbesökens starka ställning på listan över favoritsysselsättningar under de senaste åren vittnar bland annat om detta.

Men den genomsnittlige kulturkonsumenten är fortfarande en kvinna mellan 16 och 35 år från Stockholm, uppväxt i ett tjänstemannahem. Hon har hög utbildning och hög inkomst och hon är mycket nöjd med livet. Några intressanta avvikelser från detta mönster träder dock fram. De som går på en konsert med klassisk musik eller opera är i regel äldre än genomsnittet (65–85 år), de flesta som besöker rock/pop-konserter är (till skillnad mot det generella flertalet) män och de flesta biblioteksbesökarna

finns i större stad eller tätort och inte (som ”alla andra”) i en storstadsregion.

Konsertbesök tillhör dock de kategorier som ökat förhållandevis mycket under de senaste 25 åren och som därmed hör till den relativt begränsade grupp som går mot strömmen. Ändå vill vi nog tro att kulturpolitiken har tillfört många värden under dessa 50 år. Hur hade det sett ut om den inte hade funnits?

Det vi kan läsa ut är således att de starkt kulturaktiva har blivit fler. Men kulturpolitikens ständiga ambition att nå ny publik, hur går det med den?

Det finns undersökningar som ger en delvis annorlunda och mycket hoppfull bild av framför allt yngre människors kulturaktiviteter. Ungdomsstyrelsen publicerade 2011 en omfattande undersökning av ungas kulturvanor.²⁸ Den visar att kulturutövande och kulturkonsumtion bland unga mellan 13 och 25 år är betydligt större än vad vi tidigare trott. Ungdomsstyrelsen har inte nöjt sig med att mäta aktiviteter inom de traditionella konstformerna, utan har också tagit med slöjd och hantverk och aktiviteter på internet. Med denna bredare definition av kulturutövande är det hela 91 procent (92 procent av flickor och unga kvinnor och 89 procent av pojkar och unga män) som utövat minst en aktivitet under 2010 då mätningarna gjordes. De mest populära aktiviteterna är slöjd och hantverk, bildskapande, musicerande och skrivande. Slöjd och hantverk, bildskapande och skrivande är aktiviteter där flickor och unga kvinnor dominerar.

En övergripande slutsats som Ungdomsstyrelsen drar i rapporten är att kulturutövande bland unga mellan 13 och 25 år sällan syns i olika sammanställningar och uppföljningar. För det mesta talas det om ”barn och unga” utan någon närmare precisering än åldersgruppen 0–18 år, det vill säga de barn och ungdomar som går i skolan. I praktiken gäller det ofta den yngre delen av detta åldersspann.

Slutsatsen av allt detta skulle ändå kunna bli positiv. När det gäller den vuxna befolkningen mellan 16 och 85 år utgör konsertbesök en av de få aktiviteter som ökar, sett över såväl lång som kort sikt. Bland unga mellan 13 och 25 år finns musicerande med som en av de mest populära kulturaktiviteterna, vilket både bekräftar musikens starka ställning i samhället och bådär gott för framtiden.

27. Regelbunden bokläsning – ”läst en bok någon gång under det senaste kvartalet”: Här var andelen faktiskt större i Låginkomstutredningens undersökning 1971 – 70 procent – än i SOM-institutets senaste undersökning 2011 – 65 procent.

28. När Var Hur – om ungas kultur. En analys av ungas kulturutövande på fritiden. Ungdomsstyrelsen 2011.

10. MUSIK I HELA LANDET

Under 2011 arrangerade 334 olika arrangörer närmare 5 000 konserter över hela landet med hjälp av det statliga arrangörstödet från Kulturrådet. Den sammanlagda publiksiffran uppgår, enligt arrangörernas egna beräkningar, till över 1 miljon. Även om denna siffra bygger på uppskattningar vid varje konsert och kan vara tilltagen något i överkant, är den imponerande.

Drygt hälften av konserterna har genomförts i de tre storstadsregionerna Stockholm (1 055), Skåne (967) och Västra Götaland (849) men långtifrån alla har ägt rum i de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö. Framför allt i de två senare regionerna finns det en god spridning i hela regionen. Resterande konserter fördelar sig relativt jämnt i övriga län.

Det finns en tydlig koppling mellan antalet aktiva föreningar och antalet konserter, vilket bl.a. betyder att de län som uppvisar det största antalet konserter för 2011 också har de flesta föreningarna och tvärtom. Räknas enbart antalet konserter, utan hänsyn till föreningstätheten, uppvisar Östergötlands, Gävleborgs, Västernorrlands och Västerbottens län kring 200 konserter vardera, vilket kan jämföras med Jämtlands och Uppsala läns 30–40 och region Gotlands 48. Relaterar man konserterna till antalet föreningar blir bilden något annorlunda. Då ligger Västerbotten, Gävleborg, Västernorrland, Halland och Västmanland i topp, följda av Kronoberg och Jämtland.

Det finns en kategori föreningar som söker verksamhetsbidrag direkt från Kulturrådet och inte via sin riksorganisation. Skälen till detta varierar. Vissa föreningar kan t.ex. känna sig för stora för att självklart höra hemma i en riksorganisation som i övrigt organiserar föreningar av en helt annan storlek och karaktär. Andra fortsätter att vara med i riksorganisationen men väljer av olika skäl ändå att söka bidrag direkt från Kulturrådet.

2011 fick 47 arrangörer stöd efter ansökan direkt hos Kulturrådet, d.v.s. drygt 14 procent av det totala antalet som fick statligt verksamhetsstöd. De svarade tillsammans för 1 900 konserter (ca 40 procent av det totala antalet). Inom denna kategori finns några av de största arrangörsföreningarna som får statligt verksamhetsstöd. Flera av de 47 redovisar mer än 100 konserter under 2011. Inriktningen på verksamheten inom dessa 47 föreningar är i högsta grad olika. Här finns den breda kulturföreningen Mejeriet i Lund, jazzklubben Nefertiti i Göteborg, som är en av landets allra största, och Fylkingen – den anrika föreningen för ny musik och intermediakonst i

Stockholm. Men här finns också en rad mindre föreningar med olika inriktning, inte sällan av experimentell och genreövergripande art.

Geografiskt finns tre fjärdedelar av föreningarna i denna kategori i storstadsområdena; 15 i Stockholmsområdet, 11 i eller kring Göteborg och sex i Skåne medan resterande fördelar sig mellan Södermanland, Västerbotten, Östergötland, Gävleborgs län, Dalarna, Halland, Västernorrland, Västmanland, Norrbotten och Kronoberg.

De 60 föreningar som fått verksamhetsbidrag genom riksorganisationen *Svensk Jazz* redovisar sammanlagt 1 256 konserter under 2011. Även här dominerar storstadsregionerna, om än inte så eftertryckligt som inom föregående kategori. Stockholms län och Skåne ligger i topp mätt i antalet konserter, följt av Västernorrland som med sina 94 konserter fördelade på endast tre arrangörer visar upp en sällsynt hög aktivitetsnivå. Västra Götalandsregionen, Östergötland, Värmland och Dalarna är också starka ”jazzlän”. Allra flest jazzföreningar med verksamhetsbidrag 2011 fanns i Skåne.

Kammarmusikförbundets 81 medlemsföreningar som fick verksamhetsstöd 2011 är väl spridda geografiskt. Bara fyra föreningar i Stockholm men sex i Värmland och nio i Kalmar län vittnar om en något annorlunda profil än inom andra riksorganisationer. Skåne visar dock upp det största antalet konserter (112), följt av Västra Götalandsregionen (87) och Kalmar län (71). Gävleborg, Stockholms län och Värmland har också höga siffror. Förbundets medlemmar redovisade 768 konserter 2011.

Riksföreningen för Folkmusik och Dans (RFoD) har ett något glesare medlemsnät. 23 föreningar fick verksamhetsbidrag 2011, tre stycken vardera i Södermanland och Västra Götalandsregionen, två vardera i Stockholms län, Västernorrland och Värmland medan resterande elva är relativt väl spridda över landet. När det gäller antalet konserter står Stockholm och Göteborg i en klass för sig med 130 respektive 105 konserter under året. Detta beror i hög grad på de dominerande arrangörerna i de båda städerna: Stallet respektive Kulturhuset Oceanen. De flesta övriga län uppvisar ett eller ett par tiotal konserter med Östergötland som undantag med 53. Totalt redovisade RFoD 366 konserter 2011²⁹.

Sveriges Orkesterförbund har en något annorlunda inriktning än de tidigare nämnda. Den huvudsakliga inriktningen är att stödja och utveckla orkestermusik i största allmänhet. Detta sker bland annat genom att

29. Till detta kommer 123 konserter i Stallet, Stockholm.

medlemsorkestrarna engagerar solister och/eller dirigenter bl.a. i anslutning till konserter men också för att utveckla den egna orkestern. Sett till antalet konserter år 2011 låg tyngdpunkten på södra och mellersta Sverige, allra flest i Skåne, Stockholms län, Kalmar, Gävleborgs och Jönköpings län. I sex län redovisades inte några konserter alls. De mer än femtio medlemsföreningarna/orkestrarna är väl spridda över landet med tyngdpunkt i Skåne, Stockholms län och Östergötland. Totalt redovisade SOF 353 konserter 2011.

Tyngdpunkten på SOF:s verksamhet ligger på amatörområdet, vilket gör att man kan ifrågasätta om verksamhetsstöd av det nu aktuella slaget ska ges. I och med den under 2012 genomförda förordningsändringen vad gäller stöd till det fria musiklivet betonas den professionella inriktningen än mer, vilket gör att SOF rent definitionsmässigt hamnar utanför stödets verkningsradie. Även om de solister och dirigenter som anlitas är att betrakta som i allra högsta grad professionella, får huvudsyftet med deras medverkan ändå anses vara kompetensutveckling för orkestermusikerna.

Såväl MoKS som *Kontakt nät*et stöder sina medlemsföreningar med hjälp av arrangörsstöd från Kulturrådet. Målsättningen är att öka antalet speltillfällen i hela landet och på så sätt både stödja yrkesverksamma musiker och ge föreningarna möjlighet att bjuda sin publik på något de annars kanske inte skulle ha möjligheter att göra. Medlemsföreningarna kan söka arrangemangsbidrag hos sina respektive riksorganisationer. För att få del av det statliga stödet måste föreningen ha stöd från kommun eller landsting. För MoKS-föreningarna gäller även att man har minst 60 procent av sina medlemmar i åldern 6 till 25 år.

För 2011 redovisade MoKS 224 konserter arrangerade av 41 medlemsföreningar i 15 län, flest i Örebro län, Skåne och Östergötland. För Kontakt nätet uppvisade motsvarande redovisning 97 konserter hos 29 föreningar i 15 län.

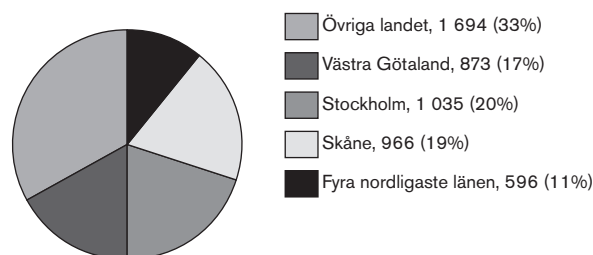
Även när det gäller föreningar anslutna till MoKS och Kontakt nätet kan det diskuteras huruvida dessa ska få ett arrangörsstöd som är avsett för professionell verksamhet. Dessutom är både MoKS och Kontakt nätet ungdomsorganisationer som får verksamhetsstöd från Ungdomsstyrelsen.

En sista grupp sökande består av ett litet antal s.k. *konstområdesövergripande arrangörer*. De ägnar sig i regel åt kulturverksamhet i bred bemärkelse och där musik ingår som en del. Föreningarna är i regel verksamma i storstadsområdena och några har en mycket omfattande verksamhet. För 2011 redovisade sju föreningar 428 arrangemang. Såväl i antal arrangörer som när det gällde antalet konserter dominerade Malmö: Moriska pavil-

jongen, Kulturföreningen Inkonst och Barnens scen – tillsammans 302 konserter.

Inom denna kategori finns enstaka föreningar som är såväl producerande som arrangerande och som uppbär stöd av olika slag. Dessa kan vara av mycket stor betydelse både för utvecklingen inom olika konstformer och som konst- och kulturpolitiska nav i en region eller i ett nationellt perspektiv. Det är i dessa fall angeläget att såväl staten som kommun/region kan stödja verksamheten på ett långsiktigt och strategiskt sätt som utgår från arten av verksamhet och inte begränsas av ett stelbent bidragssystem.

Arrangörer – antal konserter 2011

11. SYNPUNKTER FRÅN MUSIKERNA

11.1 Konstnärsnämndens enkät

I syfte att få en bild av musikers synpunkter på olika arrangörer genomförde Konstnärsnämnden en enkät till samtliga musiker som sökt stöd hos myndigheten från hösten 2011 till hösten 2012. Av sammanlagt 1084 möjliga respondenter svarade 63 procent på enkäten (679 svar).

Enkätundersökningen, som blev mycket omfattande p.g.a. stora möjligheter till kommentarer, bearbetas av Konstnärsnämnden och rapporten beräknas vara färdig i slutet av mars 2013. Uppgifterna i detta avsnitt bygger på en första sammanställning av resultaten.

De svarande var till övervägande del (89 procent) yrkesverksamma (mer än halvtid), boende i någon av storstadsregionerna (86 procent) och representerade, tämligen jämnt, alla musikstilar. 78 procent av de svarande var egna företagare. 10 procent var enbart komponister och 70 procent såg sig som både komponist och musiker.

41 procent av de svarande arbetade internationellt i olika grad. Några svar tyder på att grupperna spelar mer utomlands än i Sverige eftersom ”Situationen för musik utanför det kommersiella har hårdnat i Sverige. Något svårare för varje år, vilket gör att vi med flera grupper spelar mer utomlands än i Sverige. På en del spelställen (i Sverige) ligger gagerna fast sedan många år, utvecklingen är liten.”

Kommentarerna om att gagerna är dåliga och att konkurrenssituationen många gånger bidrar till det är många, men det diskuteras på ett annat avsnitt i rapporten. Flera kommenterar att det är mycket jobb med många samtal för att få igenom en bokning. ”Många svenska arrangörer inom jazzområdet har obefintlig rutin beträffande samarbete med professionella bokare/management. Detta givetvis p.g.a. att arrangörsledet ofta bygger på ideella krafter. Det krävs utbildning för att dessa två olika världar ska kunna mötas.” En annan kommentar: ”det är otroligt svårt att finna bokare som är kompetenta och villiga att jobba med begränsade ekonomiska möjligheter.”

35 procent av respondenterna har inte spelat ”på dörren” under det senaste året. 45 procent har gjort det 1–5 gånger under året och 19 procent har gjort det fler än 5 gånger. En röst om detta: ”Att spela på dörren, ha med sig en egen person som tar inträde och sedan betala för ljudtekniker på plats känns som en vanlig lösning hos arrangörer i större städer.”

I enkätens andra del ställdes frågor utifrån olika typer av spelställen. Det var samma frågor om avtal, marknadsföring, teknisk utrustning etc. Spelställena indela-

des i Konserthus/Kulturhus, Klubbscen, Festival, Kyrka/församlingshem, Föreningslokal/Bygdegård/Folkets hus eller Restaurang/bar. Alla typer av spelställen fick många svar, från 420 svar på Konsertlokal/Kulturhus till 143 svar på Restaurang/bar.

1. Typ av avtal

Alternativen var skriftligt avtal, avtal via mail eller muntlig överenskommelse. För konserthus/kulturhus och för festivaler är skriftliga avtal vanligast, 56 procent respektive 57 procent. Via mail var den vanligaste formen för klubbscen 60 procent, kyrka 50 procent och förening 42 procent. Avtalen med restaurang/bar var till 48 procent muntliga och till 45 procent via mail.

2. Vad ingår i avtalen?

Reseersättning ingår nästan alltid i avtalen, lägst för restaurang/bar i 56 procent av fallen. Logi ingår generellt för arrangemang i konserthus/kulturhus, klubbscen och festival. Traktamente är mindre förekommande överlag, som mest 20 procent för konserthus/kulturhus och 17 procent för festivaler.

3. Utbetalningen sker allra mest mot faktura, till 70–80 procent. Även restaurang/bar betalar ut mot faktura till 47 procent. Men hela 42 procent av restaurang/bar betalar ut direkt i handen, vilket inte är vanligt i övriga typer av spelställen. För klubbscen utbetalas 15 procent direkt i handen.

4. Arrangörens information och marknadsföring av konserten är medelgod enligt de svarande. Festivaler sticker ut där 18 procent anser att informationen varit utmärkt och bland de som sticker ut som dålig i sin information är restaurang/bar 5 procent, inte särskilt bra 18 procent. Flera av kommentarerna är inte nådiga. Såväl jazzklubbar som konstmusikarrangörer ”är notoriskt urusla på PR”. Man skjuter ofta in sig på den ideella arrangören som varken har ”medel, tid eller kunskap om marknadsföring, logistik och dylikt”.

Men även de stora aktörerna får sin beskärda del av kritiken. Länsmusiken ses av vissa som ett problem, eftersom de subventionerar sina produktioner. ”Mottagarna av kulturarrangemang förstår sällan eller aldrig att de får mycket subventionering.” Det finns synpunkter på att institutionerna kunde ta ett större ansvar, både genom att själva arrangera konserter med smalare musik, t.ex. kam-

marmusik och nutida konstmusik, och genom att vara en resurs för de ideella arrangörerna.

Enkätens tredje del vände sig till komponisterna. 10 procent (68 personer) av respondenterna såg sig som komponister enbart och hela 69 procent (465 personer) angav att de var såväl musiker som komponist.

De ombads rangordna de uppdragsgivare som de fått flest beställningar av under det senaste året. Av deras förstahandsval framgår att beställningarna är flest från fria musikgrupper, 27 procent, och att komponera för egna projekt näst vanligast, 17 procent. Kulturinstitutionerna har inte så stor betydelse som uppdragsgivare, 11 procent, om man slår samman teater- och orkesterinstitutioner, operahus och länsmusiken.

En fråga gällde om antalet beställningar minskat eller ökat, men av svaren att döma är det på samma nivå som tidigare. Även komponisterna fick frågan om vad som in-

går i avtalen för komponister. Vanligast var ”förhandlad komponistersättning”, 48 procent, eller ”komponistersättning enligt avtal”, 36 procent.

11.2 Möten med musiker

Många av de synpunkter som fram i Konstnärsnämndens enkät formulerades också vid de musikermöten som Kulturrådet anordnade i anslutning till kartläggningen av arrangörsverksamheten. Här diskuterades t.ex. länsmusikens roll – både utifrån subventioneringsproblematiken och som en resurs för arrangörerna. En formell ”certifiering” av arrangörer föreslogs; åtminstone borde de statliga myndigheterna vara tydligare med vad man förväntar sig av en arrangör på musikområdet när det gäller t.ex. allmän kompetens, ersättningsnivåer etc. Här framfördes särskild kritik mot situationen i Stockholm där gagerna genomgående är lägre än på andra håll.³⁰

30. Kulturrådet arrangerade möten med företrädare för Musikerförbundet, Musikalliansen och Musikcentrum i Stockholm samt med Musikcentrum Väst och Göteborg Artist Center i Göteborg.

12. EKONOMI OCH VERKSAMHET

12.1 Kulturrådets resurser till musik

De sammanlagda statliga resurserna för musikverksamhet, det vill säga kostnader för såväl institutioner som det fria musiklivet och statens övriga bidragsfördelning inom området, ser mycket olika ut i olika delar av landet. Räknat som kronor per invånare finns det två grupper som skiljer ut sig: dels län/regioner med en liten befolkning, dels län/regioner med musikteaterinstitutioner. I den förra gruppen finns Gotland och Jämtland med 176 respektive 199 statliga musikkrönor per invånare. I den senare finns Västra Götaland, Skåne och Värmland och – framför allt – Västerbotten som med sina 192 kr per invånare god marginal har de största statliga resurserna till musikverksamhet i landet.

I den andra änden av tabellen finns Halland med 30, Uppsala med 46 och Kalmar län med 48 kr per invånare. Stockholm med 17 kr per invånare är ett, som alltid i sådana här sammanhang, särskilt kapitel. Räknar vi in enbart de institutioner och verksamhetsområden som även finns i andra delar av landet (ett litet antal regionala institutioner samt arrangörstöd) hamnar huvudstaden ohjälpligt sist. Tar vi däremot hänsyn till de nationella institutioner som får sitt stöd direkt från regeringen, t.ex. Kungl. Operan, blir utfallet givetvis ett annat.

Det statliga stödet till arrangörer på musikområdet bygger på medfinansiering från kommunerna. Denna princip är inte detaljreglerad men tanken var från början att den kommun som hyste en arrangör med statsbidrag skulle bidra med minst lika mycket. Så såg det nog ut under en lång följd av år: staten och ”hemkommunen” bidrog med ungefär lika mycket. Ser man det länsvis, kan man konstatera att kommunbidraget sammantaget varit större än statsbidraget under lång tid. Denna utveckling har eskalerat under de senaste åren. För 2011 kan man konstatera att kommunernas insatser i de flesta län varit minst dubbelt så stora som statens, ibland betydligt större än så.

KULTURRÅDETS RESURSER PÅ MUSIKOMRÅDET 2011, TOTALT OCH KR PER INVÅNARE) SAMT ANTAL KONSERTER³¹

Län	Tot, tkr	Kr per inv.	konsserter
Västerbottens län	49 741	192	188
Region Gotland	10 056	176	10
Värmlands län	33 834	124	165
Jämtlands län	15 077	119	43
Västra Götalands län	175 439	111	707
Norrbottnens län	22 620	91	121
Region Skåne	106 348	86	960
Västernorrlands län	19 920	82	199
Kronobergs län	14 099	77	122
Gävleborgs län	20 879	76	216
Östergötlands län	32 330	75	223
Örebro län	20 741	74	108
Jönköpings län	21 197	63	98
Södermanlands län	16 215	60	112
Västmanlands län	14 569	58	106
Dalarna	15 581	56	172
Blekinge	8 194	53	74
Kalmar län	11 213	48	122
Uppsala	15 591	46	30
Halland	8 997	30	106
Stockholms län	34 137	17	1 047
Riket	666 783		4 889

STATLIGT³² OCH KOMMUNALT STÖD TILL ARRANGÖRER PÅ MUSIKOMRÅDET 2011, LÄNSVIS, TKR

Län	Stat	Kommuner
Stockholms län	6 089	7 270
Uppsala län	177	1 238
Södermanland	674	1 808
Östergötland	696	2 212
Jönköping	383	718
Kronoberg	413	573
Kalmar	312	566
Gotland	275	545
Blekinge	362	458
Skåne	3 620	13 032
Halland	481	905
Västra Götaland	4 397	5 950
Värmland	431	966
Örebro län	444	821
Västmanland	592	1 322
Dalarna	582	1 344
Gävleborg	131	200
Västernorrland	907	2 079
Jämtland	131	200
Västerbotten	872	3 418
Norrbottnen	358	1 484
Riket	23 187	49 205

Kommunernas bidrag var mer än dubbelt så stort som statens 2011.

31. Regional musikverksamhet, orkesterinstitution, arrangörstöd, stöd till samverkan med tonsättare, utvecklingsbidrag på musikområdet samt övriga, mindre stöd av tillfällig art.

32. Stöd från Kulturrådet

12.2 Kulturrådets bidrag

Två tredjedelar av de bidrag som betalades ut från Kulturrådet 2011 gick till teater-, dans- och musikområdet (TDM), inkluderande regionernas vidarefördelning av statliga medel genom samverkansmodellen. Området har under lång tid fått en stor andel av det statliga stödet, främst beroende på att institutionsnätet inom teater- och musikområdena byggdes ut tidigt och att statens och kommunernas samfinansiering av detta varit stabilt över tid.

Men det finns stora skillnader i olika delar av landet. I Västerbotten, Västra Götaland, Gävleborg och Östergötlands län utgjorde andelen scenkonst-bidrag en bit över 70 procent av det totala bidraget från Kulturrådet 2011 medan den i ett antal län i södra Sverige inte uppgick till mer än mellan 40 och 50 procent.

Den totala bidragssumman till musikområdet uppgick 2011 till ca 683 miljoner kr. Detta motsvarar nästan 45 procent av den totala bidragssumman inom alla konstområden (1,5 mdr) som Kulturrådet fördelade 2011 och nästan 65 procent av det totala stödet till TDM-området. Musik utgör den största andelen stöd inom TDM-området om man räknar samman bidragen till såväl institutionerna som till det fria musiklivet. Detta är nu inte så förvånande. 10 symfoni- eller kammarorkestrar, ett 20-tal länsmusikorganisationer och fem musikteaterinstitutioner³³ får verksamhetsstöd. Till det fria musiklivet går nästan lika mycket som till de fria teatergrupperna; närmare 50 miljoner. Därtill kommer 22 miljoner kr till Musikalliansen – ett stöd som enbart transfereras från regeringen men likafullt får räknas som ett statsbidrag till musikområdet, fördelat av Kulturrådet.

KULTURRÅDETS STÖD TILL MUSIKOMRÅDET 2011, VARAV STÖD TILL ARRANGÖRER PÅ MUSIKOMRÅDET OCH ANTAL KONserter³⁴

Län	Statligt stöd, musik, tkr	Statligt stöd till arrangörer, tkr	% av musikstöd.	Antal konserter
Stockholm	34 137	6 199	18	1 047
Uppsala län	15 591	177	1	30
Södermanland	16 215	668	4	112
Östergötland	32 330	670	2	223
Jönköpings län	21 197	385	2	98
Kronobergs län	14 099	402	3	82
Kalmar län	11 213	353	3	122
Gotland	10 056	275	2	10
Blekinge län	8 194	363	4	74
Skåne	106 348	2 815	2	960
Hallands län	8 997	495	5	106
Västra Götalands län	175 439	4 283	2	707
Värmlands län	33 834	439	1	165
Örebro län	20 741	385	2	108
Västmanland	14 569	593	4	106
Dalarna	15 586	484	3	172
Gävleborgs län	20 879	559	3	216
Västernorrland	19 920	843	4	199
Jämtlands län	15 077	143	1	43
Västerbotten	49 741	811	2	188
Norrbottnen	22 620	357	2	121
Riket	666 783	21 699 ³⁵		4 889

12.3 Övriga intäkter och kostnader

Med en viss övervikt för de tre storstadsregionerna kan vi konstatera att det statliga arrangörsstödet är relativt jämnt fördelat över landet. Räknar vi bort storstadsregionernas dominans varierar antalet arrangörer som får stöd från Gotlands två och Uppsala läns tre till Östergötlands 22 och Värmlands och Dalarnas 18 vardera. Stödet uppgår i snitt (fortfarande utan storstadsregionerna) till drygt 41 000 kr per år och mottagare. Räknar vi in det kommunala och regionala stödet på samma sätt, dvs utan storstadsregionerna, får vi ytterligare 112 000 kr per arrangör och år, alltså totalt en snittkostnad på 153 000 kr. För detta arrangeras i genomsnitt tio konserter per år och arrangör.

Storstadsregionerna Stockholms län, Västra Götaland och Skåne har – hur man än räknar – en stark dominans. Under 2011 fick de tillsammans drygt 60 procent av det statliga arrangörsstödet, 53 procent av det totala kommunala stödet och arrangerade 55 procent av alla konserter. Detta är en tendens som förstärkts under de senaste åren.

Bidragen från Kulturrådet omfattar dels verksamhetsstöd, dels stöd i mindre omfattning till olika projekt och utvecklingsinsatser. Några arrangörer har också fått statliga bidrag från andra statliga instanser, t.ex. Kulturbryggan, Ungdomsstyrelsen, Framtidens kultur, Arbetsförmedlingen och Musikhögskolan i Stockholm. Landstingens stöd gavs i regel direkt eller via respektive läns-

33. Orkestrar: Helsingborgs symfoniorkester, Malmö symfoniorkester, Göteborgs symfoniker, Gothenburg Wind Orchestra, Norrköpings symfoniorkester, Jönköpings sinfonietta, Västerås sinfonietta, Nordiska kammarorkestern, Sundsvall, Uppsala Kammarorkester, Svenska kammarorkestern, Örebro och Gävle Symfoniorkester. Musikteater: Malmö Opera, Göteborgs Operan, Norrlandsoperan, Umeå, Folkoperan, Stockholm och Värmlands Operan, Karlstad. Regional musikverksamhet/länsmusik i Skåne, Västra Götaland, Hallands län, Gotland, Norrbottens län, Södermanlands län, Östergötlands län, Jönköpings län, Kronobergs län, Kalmar län, Blekinge län, Örebro län, Västmanlands län, Västernorrlands län, Jämtlands län, Västerbottens län, Stockholms län, Uppsala län, Värmlands län, Dalarna och Gävleborgs län.

musikorganisation. Övriga bidrag kommer – i mindre omfattning – från bl.a. studieförbund och privata fonder och stiftelser.

Bakom posten ”övriga intäkter” döljer sig bl.a. inkomster från lokaluthyrning, konferenser och olika slag av försäljning.

Detta sammantaget gör att knappt hälften av arrangörernas intäkter består av bidrag från stat, kommuner, landsting/regioner och – i liten omfattning – privata källor. Den andra hälften kommer från intäkter som genereras av den egna verksamheten. Arrangörernas egenfinansiering är med andra ord hög, 57 procent i aggregerad form.

På utgiftssidan är löne- och gagekostnader till artister de största posterna. Löner och arvoden går till bl.a. administrativ personal, klubbvärdar, projektledning och styrelsearvoden hos de större arrangörerna. Många av de mindre arrangörerna har dock inga eller låga kostnader av den här typen. Även när det gäller kostnader för gager till anlitade artister är spännvidden stor. Enstaka större arrangörer har här kostnader på över en miljon kr per år men för merparten – hela 89 procent – av arrangörerna låg den sammanlagda gagekostnaden för 2011 i spannet 0 till 300 000 kr.³⁶

När det gäller genomsnittligt belopp per musiker vid gagesättningen hamnade det i de flesta fall (43 procent)

mellan 1000 och 3 000 kr. Bara sju procent av arrangörerna hade ett snittgäge per musiker på under 1 000 kr.

Övriga poster på utgiftssidan omfattar administrativa kostnader (4 procent), lokalkostnader (8 procent), kostnader för affischering, annonser och annan reklam (5 procent), resor, traktamenten och hotellkostnader för musiker (4 procent) samt STIM-avgifter. Bakom rubriken ”övriga kostnader” döljer sig i stort sett allt som inte går att specificera enligt ovan.

Ser man till vad som styr de enskilda arrangörerna när det gäller ersättningsfrågor blir bilden långt ifrån enhetlig. Det finns en tydlig ambition att betala vad man kallar ”rimliga” gager, men i övrigt kan det vara allt från fasta principer om minimigäge till spelningar på ”dörren” som styr den faktiska gagesättningen.

På jazzområdet finns dels Musikerförbundets minimitariff, dels rekommendationer från riksförbundet Svensk Jazz som riktmärken. Endast ett fåtal av arrangörerna med statsbidrag hänvisar dock till dessa. Det handlar desto oftare om förhandlingar i varje enskilt fall. Samtidigt är det flera klubbar som uppger att man försöker betala vad banden begär och att det inte känns bra att pruta. Några sätter gaget i relation till publiktillströmningen, andra till ”musikernas arbetsinsats”. Området visar dock en hög grad av solidaritet med musikerkollektivet: ”Aldrig en spelning på dörren i vår regi”, ”all respekt för mu-

INTÄKTER: ARRANGÖRER INOM MUSIKOMRÅDET OCH KONSTOMRÅDESÖVERGRIPANDE ARRANGÖRER FÖR 2011

Intäkter	Organisationer som arrangerar konserter i kr	Organisationer som arrangerar konserter i procent
Bidrag från kommun	50 526 811	22,3%
Bidrag från Kulturrådet	22 141 301	9,8%
Övriga statliga bidrag	5 287 535	2,3%
Övriga bidrag	3 956 557	1,7%
Bidrag från landsting/region	9 295 031	4,1%
Summa av Biljettintäkter	66 558 993	29,4%
Övriga intäkter	64 014 951	28,3%
Medlemsavgifter	4 677 757	2,1%
Total summa	226 458 936	100%

KOSTNADER: ARRANGÖRER INOM MUSIKOMRÅDET OCH KONSTOMRÅDESÖVERGRIPANDE ARRANGÖRER FÖR 2011

Kostnader	Organisationer som arrangerar konserter i kr	Organisationer som arrangerar konserter i procent
Gager för musiker/grupper (inklusive sociala avgifter; även faktura)	64 636 610	30,2%
Lönekostnader och arvoden (administration; inklusive sociala avgifter; även faktura)	46 810 669	21,9%
Arvoden	5 069 531	2,4%
Lokalkostnader	18 863 182	8,8%
Administrativa kostnader	6 524 170	3,0%
Övriga kostnader	48 252 792	22,5%
Reklam, annonser, affischering	12 815 316	6,0%
Resor, traktamenten, hotell för musiker/grupper	10 348 258	4,8%
STIM-avgifter	802 287	0,4%
Totalt	214 122 815	100%

34. Tabellen anger Kulturrådets stöd till institutioner med verksamhetsstöd samt utvecklingsbidrag och övriga bidrag på musikområdet som går att bestämma geografiskt (ej fria musikgrupper). Dessutom framgår Kulturrådets stöd till arrangörer på musikområdet i relation till det totala musikstödet (i kr och i procent) samt antal konserter.

35. Exklusive stöd till riksorganisationer för egen verksamhet och adm.

sikernas krav på bra ersättning”, ”känns inte bra att pruta eftersom jazzmusiker redan är underbetalda” är några av de principer som styr gageförhandlingarna hos jazzarrangörerna.

I vissa fall köper arrangörerna färdiga produktioner, oftast från länsmusiken men ibland även från andra producenter. Då betalar man ett fast pris och slipper förhandlingsproceduren.

Inom kammarmusikområdet är samarbetet med länsmusiken väl utvecklat sedan länge. Många av arrangörerna köper allt från länsmusiken som då sköter administration, fakturering och gageutbetalning till artisterna. Men även här förekommer förhandlingar och i några enstaka fall uppges att man är beroende av publiktillströmningen för att kunna bestämma ersättningsnivån.

Även inom kammarmusiken solidariserar man sig starkt med de musiker man engagerar: ”Vi vill kunna ge en lön som också i viss mån kompenserar för förberedande arbete och inte bara för själva konsertframträdandet”, säger en arrangör i Mellansverige.

Bland folkmusikarrangörerna är man noga med att skilja på amatörer och professionella, de får gage efter olika taxor. Ett förband som består av unga amatörer får t.ex. betydligt lägre ersättning än de yrkesverksamma toppartisterna. Så är det säkert inom även andra kategorier men inom folkmusiken är andelen yrkesverksamma musiker mindre än inom såväl konstmusik som jazzen. Därför redovisar folkmusikarrangörerna ofta både de lägre gagera till amatörer och de högre för de professionella eftersom båda kategorierna ofta förekommer i konsertverksamheten.

Musikerförbundets riksminimatariff för 2012 innebär att en lägsta lön för en arrangör utan kollektivavtal per musiker för en konsert på 2 x 60 minuter eller 3 x 45 minuter är 1 800 kronor. Av de sammanlagt 228 arrangörer med statsbidrag för 2011 som i sin bidragsredovisning uppgivit minimigage per musiker ligger 109 st. (47,8 procent) på eller över minimitariffen.

Svaren på den enkät som Konstnärsnämnden skickade ut till ett tusental musiker hösten 2012 gav också intressanta uppgifter om gager och ersättningar.³⁷ Där framkom bl.a. att det trots allt är ovanligt med gratisspelningar. 35 procent av de svarande hade inte gjort några alls under 2011, 53 procent hade spelat gratis mellan en och fem gånger under året. Ungefär samma siffror redovisades för s.k. ”spelningar på dörren”, dvs. då ersättningen till musikerna baseras på antalet åhörare. 36 procent hade inte haft några sådana spelningar, 45 procent mellan en och fem. 69 procent av de svarande hade fått 1 500 kr eller mer i gage för en genomsnittlig spelning. Över hälften (52 procent) tyckte det hade blivit svårare att få spelningar under de senaste åren.

Så långt statistiken. I kommentarerna till enkätfrågorna om gager och ersättningar fanns ytterligare synpunkter, t.ex. att alltför många arrangörer försöker boka band gratis och att det finns alltför många som kan tänka sig att spela för ett obefintligt gage. Bruket att ”spela på dörren” är vanligast i storstäderna. Det framkommer vidare i enkätsvaren att någon form av standardisering av begreppet minimigage skulle vara välkommen.

Lokalkostnader är en utgiftspost som för närmare hälften av de redovisade arrangörerna låg på mellan 0 och 10 000 kr under 2011. För en mindre del hamnade kostnaderna över 100 000 kr, för några få – ett knappt tiotal – på mellan 0,5 och 2 miljoner kr för det redovisade året 2011.

12.4 Programverksamhet

I sin uppdelning av ansvaret för arrangörerna på musikområdet följer riksorganisationerna huvudsakligen den traditionella genreuppdelningen. Oftast framgår av namnet vilket eller vilka musikaliska uttryckssätt man prioriterar. Även när det gäller den konsertverksamhet som de enskilda arrangörerna via sina respektive riksorganisationer redovisar tillbaka till Kulturrådet i anslutning till bidragsredovisningarna, är det tydligt att dessa till övervägande del är trogna ”sin” genre.

Allra mest framträdande är denna genretrohet hos Kontaktnätet och MoKS där samtliga drygt 300 konserter utom en som fick statligt stöd under 2011 redovisas som ”rock/pop/visor”. Kammarmusikförbundet redovisade 85 procent av medlemsföreningarnas konserter som ”västerländsk konstmusik”. Övriga kategorier var ”folkmusik/världsmusik/visor”, ”jazz”, ”rock” (i ett fall) samt ”övrigt”. Bland jazzföreningarna som fick stöd utgjordes 11 procent av konserterna av annan musik än jazz. I den gruppen fanns de flesta genrer representerade. Hos RFoD var 16 procent av de ca 500 konserterna annat än ”Folkmusik, världsmusik, visor”.

36. Gager för musiker/grupper, inkl. sociala avgifter: Av totalt 307 redovisade poster hamnade 45% (138 st.) i spannet 0-100 000 kr, 44% (135 st.) mellan 100 000 och 300 000 kr, 4% (15 st.) mellan 300 000 och 500 000 kr, 2% (7 st.) mellan 500 000 och 700 000 kr, 1% (4 st.) mellan 700 000 och 1 miljon kr samt 2% på 1 miljon kr eller mera.

37. Preliminär sammanfattning av Konstnärsnämndens enkät till musiker om arrangörer hösten 2012, Konstnärsnämnden PM 2012-12-12. Svarefrekvensen var 63 procent och de här återgivna slutsatserna och referaten baseras på en översiktlig analys, d.v.s. inte uppdelad i genrer eller andra kategorier.

13. JÄMSTÄLLDHET OCH MÅNGFALD

13.1 Jämställdhet

Under 2007–2009 hade Kulturrådet i uppdrag att efter samråd med Konstnärsnämnden och dåvarande Jämställdhetsombudsmannen göra en fördjupad analys av jämställdheten inom scenkonstområdet med utgångspunkt i Kulturrådets bidragsgivning. I uppdraget ingick även att gemensamt fördela medel till projekt i syfte att långsiktigt veka för ökad jämställdhet inom fältet. I uppdragets slutrapport framgick att könsfördelningen inom musikområdet fortfarande var kraftigt avvikande från ambitionen om jämn könsfördelning. Mot den bakgrunden gjorde regeringen bedömningen att fortsatt arbete var nödvändigt för att flytta fram positionerna och 2011 gavs Statens Musikverk i uppdrag att i samverkan med Kulturrådet och Konstnärsnämnden samt andra berörda aktörer inom musikområdet stödja projekt i syfte att främja ökad jämställdhet inom musiklivet. Uppdraget löper under perioden 2011–2014.

Det kan konstateras att det inom Kulturrådets bidragsgivning på musikområdet alltså finns arbete kvar att göra för att uppnå jämställdhet. Av de redovisningar som inkommit från arrangörstödet inom musikområdet från 2011 framgår att det var 29 procent kvinnor och 71 procent män bland de yrkesverksamma musiker som medverkade vid de konserter som arrangörerna presenterade. Flera andra bidrag som Kulturrådet fördelar visar på liknande mönster. Kulturrådet har under senare år arbetat aktivt för att stimulera till ett ökat antal ansökningar som presenterar kvinnor i konstnärlig ledning och som medverkande musiker. Det kan konstateras att arbetet gett resultat. Både inom stödet till musikgrupper och inom stödet till samverkan med kompositörer ökar antalet kvinnor för varje år.

De senaste åren har jämställdheten ökat men det finns fortsatt behov av insatser och fokus på frågan för att uppnå tillfredsställande resultat. Kulturrådet arbetar för att uppnå en jämn fördelning av representation och resurser och för att kvinnors och mäns erfarenheter, kunskaper och värderingar ska speglas och tas tillvara på ett likvärdigt sätt inom Kulturrådets verksamhetsområde. Som ett led i myndighetens jämställdhetsstrategi är det Kulturrådets ambition att det underrepresenterade könet är representerat till minst 40 procent bland de anlitade upphovspersonerna och i vissa fall medverkande för de verksamheter som beviljas verksamhetsbidrag från Kulturrådet.

Kulturrådet följer också styrelsernas sammansättning ur ett jämställdhetsperspektiv hos de arrangörer som be-

viljas stöd från myndigheten. Vad gäller de arrangörer som beviljas bidrag direkt från Kulturrådet 2013 bestod styrelserna till 60 procent av män och 40 procent kvinnor. Bland riksorganisationerna var representationen något olika inom riksorganisationerna. För Kammarmusikförbundets, RFoD och Sveriges orkesterförbundsmedlemmar var representationen inom styrelserna inom ramen för 60/40, medan Svensk Jazz endast hade 29 procent kvinnor och 71 procent män i föreningarnas styrelser. Mest jämställt var det inom Kammarmusikförbundets medlemmar där siffrorna var 50/50.

Konstnärsnämnden arbetar också aktivt för att öka kvinnornas andel inom musikområdet. 2012 behandlade Konstnärsnämnden 1 700 ansökningar inom musikområdet 2012. 34 procent av ansökningarna var från kvinnor. Kvinnornas andel av antalet beviljade stipendier och bidrag var 40 procent och i medel erhöll kvinnorna 42 procent. I en jämförelse med 2011 ökade kvinnornas andel med 4 procent. Det är en långsam, men ändå pågående tendens att kvinnornas andel ökar.

13.2 Internationellt och interkulturell verksamhet

Flera av arrangörerna inom musikområdet har en verksamhet med ett starkt internationellt och/eller interkulturellt perspektiv. Flera av dessa organisationer sökte tidigare stöd hos Kulturrådet som "mångkulturella organisationer" men har sedan denna stödordning försvann huvudsakligen sökt stöd som arrangör inom musikområdet. De flesta av dessa organisationer söker stöd direkt från Kulturrådet, t.ex. Selam, Farhang och Re:Orient i Stockholm, Moriska paviljongen och Mixkultur i Malmö och Musikens hus i Göteborg. Men inom ramen för riksorganisationen RFoD finns även ett stort antal föreningar som presenterar folk- och världsmusik från olika delar av världen. I de olika program som presenteras runt om i landet ingår både musiker i Sverige av olika ursprung och internationella gästspel. Av redovisningarna från de arrangörer som beviljades stöd från Kulturrådet 2011 framgår att ca 15 procent av de konserter som presenterades helt eller delvis innehöll internationella gästtister.

14. SLUTSATSER OCH FÖRSLAG

14.1 Inledning

Det statliga stödet till arrangörer på musikområdet är ett stöd som till stora delar fungerar bra. Ett stort antal arrangörer, väl spridda över landet, genomför varje år flera tusen konserter för en miljonpublik trots begränsade ekonomiska resurser. Staten och kommunerna tar gemensamt en stor del av det ekonomiska ansvaret och ser därmed till att den nationella kulturpolitiken når ut i de allra yttersta delarna av den kulturpolitiska infrastrukturen. Dessutom skapas arbetstillfällen för yrkesverksamma musiker samtidigt som ett stort antal ideella arrangörsföreningar gör stora insatser. I den betydelsen har stödet till arrangörerna möjliggjort en ganska sällsynt form av samverkan mellan staten, konsten och civilsamhället.

Analyserna och förslagen i denna översyn syftar till att skapa bättre förutsättningar för arrangörsverksamhetens olika delar. Detta görs, enligt vår bedömning, både genom att stärka samhällets stöd och genom att ställa tydligare krav på arrangörsledet. Den nya förordning om statsbidrag till det fria kulturlivet, som regeringen antog i slutet av 2012³⁸, betonar starkt vikten av professionalitet hos den verksamhet som uppbär statligt stöd. Några av slutsatserna och förslagen i föreliggande rapport anknyter till denna skärpning av villkoren.

Samtidigt är det viktigt att staten blir tydlig i sin roll. Såväl Kulturrådet och Konstnärsnämnden som det nya Musikverket är aktiva statliga aktörer inom musikområdet. Det är viktigt att dessa tre myndigheter delar ansvaret på ett sätt som underlättar för musiklivet vid t.ex. bidragsansökning och informationsinhämtning. Ett par av förslagen syftar till att åstadkomma en sådan ökad tydlighet.

14.2 Det musikaliska landskapet

Idag syns tecken på en ökad koncentration av arrangörer i storstäderna samtidigt som arrangörerna i mindre städer och i glesbygd får allt svårare att hitta bra produktioner till rimliga priser. Det kan på sikt leda till att de tvingas minska verksamheten. Denna utveckling är till en del konsekvenser av nedläggningen av Rikskonserter. Idag har ingen annan aktör övertagit Rikskonserterns roll som producent och distributör av subventionerade turnéproduktioner av hög kvalitet, inte minst gäller det internationella gästspel.

Detta drabbar arrangörer inom alla områden men särskilt starkt kammarmusikarrangörerna som till stor del använde sig av Rikskonserterns utbud. Flera initiativ

har på senare tid tagits för att på olika sätt kompensera för detta bortfall. Såväl riksorganisationerna som länsmusiken i flera län deltar i projekt som bl.a. syftar till att skapa en ny effektiv turnéordning som kan gynna arrangörerna såväl kvalitetsmässigt som ekonomiskt. Bl.a. har Musikverket lämnat stöd till ett sådant utvecklingsprojekt. Det är dock ännu för tidigt att bedöma bärkraften i dessa projekt.

Men arrangörer lever självfallet inte i ett musikaliskt vacuum. I samtliga regioner/län finns idag både musikinstitutioner och ett rikt ideellt musikliv. På flera håll har länsmusiken spelat en betydelsefull roll för det fria arrangörsledet i form av samverkan och stöd. Bilden är emellertid svår att tyda och t.o.m. motsägelsefull. I vissa län har länsmusikens stöd till arrangörsorganisationerna stärkts, i andra har det försämrats. Stödet ges också på flera olika sätt. Ett är att helt enkelt låta arrangörerna köpa länsmusikens produktioner till ett subventionerat pris. Utöver att vara "kunder" har arrangörerna i dessa län ett begränsat inflytande över länsmusikens programverksamhet. I andra delar av landet är länsmusikens stöd mera utvecklat och sker också mer på arrangörernas villkor.

I svaren på den enkät till lokala arrangörer som Kulturrådet skickade ut under hösten 2012 uppger drygt 75 procent av de tillfrågade arrangörerna att de bedriver kontinuerligt samarbete med någon musikinstitution på kommunal eller regional nivå. I de flesta fall betyder detta länsmusiken.

Förutsättningarna för länsmusiken har förändrats genom införandet av Kultursamverkansmodellen. Regionerna inom Kultursamverkansmodellen förbinder sig att "främja en god tillgång för länets invånare till professionell teater-, dans- och musikverksamhet."³⁹ Hur detta sker kan variera mellan olika delar av landet. Det är dock för tidigt att konstatera om det leder till att länsmusiken generellt kommer att få en annorlunda roll än tidigare.

På lokal nivå, i kommunerna, finns en mera sårbar kulturell infrastruktur med bibliotek, kultur- eller musikskola samt bildningsverksamhet som den institutionella grunden. Dessutom finns ett rikt ideellt kulturliv.

Hos många landsting/regioner finns idag höga ambitioner att stärka arrangörsledet. Detta kommer bl.a. till uttryck i de regionala kulturplanerna. Dessa planer bygger på samverkan mellan institutioner och ideella krafter inom olika delar av kulturlivet. Formerna för denna samverkan kan dock utvecklas ytterligare.

38. Förordning 2012:56 om statsbidrag till det fria kulturlivet inom teater-, dans- och musikområdet.

39. Förordning (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet, § 8.

Både Kulturrådet och Konstnärsnämnden, som ingår i Samverkansrådet, har ett ansvar att understryka vikten av ett dynamiskt och mångsidigt musikliv. Myndigheten för kulturanalys har en viktig uppgift i att utvärdera formerna för samverkan inom ramen för Kultursamverkansmodellen. Inte minst gäller detta civilsamhällets engagemang och möjligheter att delta. Även Musikverket har en viktig roll att spela i detta sammanhang, då man därifrån kan stödja olika former av projekt som kan utveckla samverkan mellan t.ex. institutioner och ideella arrangörer på musikområdet.

Samtidigt är en av de viktigaste uppgifterna för kulturpolitiken att bevara och utveckla den kulturpolitiska infrastrukturen. Här är arrangörsstödet en bra indikator. Hur långt ut i systemet når de statliga resurserna tillsammans med insatser från kommuner och landsting? Vilka förutsättningar finns för att förverkliga de lovvärda målsättningar på arrangörsområdet som kommer till uttryck i många regionala kulturplaner? Och hur ser det lokala musiklivet ut bortom de offentliga insatserna – körsången i kyrkor och samlingslokaler, kammarmusik i hemmiljö eller en jazzkonsert i det lokala köpcentrumet?

Detta är inte kartlagt i denna rapport – och låter sig heller knappast göras. Men vi kan nog ändå se – och förstå betydelsen av – alla länkar i den kedja som måste hålla hela vägen från de kulturpolitiska visionerna ända fram till den enskilde lyssnaren.

Det handlar om en tydlig kulturpolitik, om resurser som ställs till förfogande, om en struktur som fungerar i alla delar. Genom Kultursamverkansmodellen har den nationella kulturpolitiken blivit just nationell. Frågan om tillgången till kultur i hela landet är nu i allra högsta grad en gemensam fråga för stat, region och kommun.

I detta sammanhang kan den ökade storstadskoncentrationen av arrangörsstödet vara ett problem. Än så länge sker den inte – i någon större utsträckning – på bekostnad av resurser till andra delar av landet, men den rimmar illa med målsättningen att kulturpolitiska insatser ska göras i första hand som ett komplement där marknaden inte förmår bära ett utbud, en konstform eller en distributionskanal.

Å andra sidan är koncentrationen av konstnärliga utövare, upphovs personer, scener, teknik etc. till storstadsområdena något som betyder mycket för konstens utveckling. Det är t.ex. inte en slump att aktörer av olika slag dras till den dynamiska miljö som storstädernas kulturliv ofta utgör. Det är en viktig uppgift att se till att denna dynamik i en eller annan form också kommer andra delar av landet till godo.

Arrangörerna i storstäderna presenterar ofta ett myck-

et specialiserat utbud. I sådana fall kan givetvis statsbidrag vara motiverade.

Många av de mindre arrangörerna på olika håll i landet har svårt att få ekonomin att räcka till mer än en handfull arrangemang per år. Läget har blivit än mer bekymmersamt efter Rikskonserters nedläggning, då möjligheten att kunna köpa subventionerade produktioner av hög kvalitet har minskat.

Från samtliga riksorganisationer har man starkt betonat betydelsen av sina ”små” medlemsföreningar. Det är dessa man värnar i första hand.

14.3 Strukturella förändringar inom musiklivet

Musikområdet har under de senaste åren förändrats på ett genomgripande sätt. Det handlar i hög grad om en snabb teknisk utveckling som påverkar såväl produktions- som distributionsledet, i någon omfattning också mottagarledet. Men det handlar också om en organisatorisk och strukturell förändring i de kulturpolitiska system som – i de flesta fall – konstruerades i en helt annan tid. Här är införandet av Kultursamverkansmodellen det allra viktigaste.

Samtidigt finns inslag och förutsättningar som av olika skäl överlevt alla skiften. I detta sammanhang är ett stort ideellt engagemang hos många människor det kanske allra viktigaste. Flera undersökningar visar – tvärt emot vad man kanske skulle tro – att det ideella arbetet bland människor i Sverige fortsätter att ligga på en unikt hög nivå. Formerna kan skifta men engagemanget finns uppenbarligen kvar. Detta visar sig bl.a. i det starka inslaget av ideell verksamhet inom arrangörsnätet.

I vissa fall har samhällets stödssystem också visat sig vara mycket hållbara. Detta kan vara en fördel, eftersom det då är väl känt vilka kriterier som krävs för olika former av stöd. Det kan innebära en viss trygghet för aktörer inom ett särskilt område, eftersom man inte behöver befara snabba omkast i regelverket som i värsta fall kan äventyra verksamhetsbidraget. Men nackdelarna kan vara lika uppenbara. Det blir svårt för nya aktörer att etablera sig i systemet och det är ofta svårt för samhället att hitta stödformer för nya konstnärliga uttryck.

Idag finns hos flera statliga myndigheter en rad olika bidragsformer till det fria musikområdet. Var den ena börjar och den andra slutar med avseende på syfte och presumtiva bidragsmottagare är inte alltid lätt att se. Situationen inom musikområdet kan sägas ha komplicerats ytterligare genom att antalet bidragsgivande instanser har ökat. Bland Kulturrådets bidrag finns flera med uppenbara avgränsningsproblem. Detta behöver inte bero på att regelverken är dåligt sammansatta, utan orsakerna ligger snarare i den snabba omställningen för konstområdet.

Flera av de statliga stöden har i grunden samma kulturpolitiska syfte: att sprida musik av hög kvalitet till så många människor som möjligt. Under lång tid har det diskuterats om det mest effektiva sättet för att nå detta mål är att stödja musikerna så att de kan hålla en hög konstnärlig kvalitet och ha möjlighet att turnera *eller* om det bästa vore att lägga det mesta av bidragspengarna på arrangörerna så att de kan skapa speltillfällen för dessa musiker. Allt med tanke på att publiken i slutändan ska få tillgång till ett rikt musikutbud.

Utfallet av denna diskussion över tid har pendlat mellan dessa båda ändamål. Sedan några år tillbaka ligger Kulturrådets pengar för både musiker och arrangörer under samma anslagspost och det är Kulturrådet som svarar för prioriteringen. Detta har gynnat arrangörerna utan att stödet till utövarna har minskat.

FÖRSLAG:

- Kulturrådets stöd till de fria musikgrupperna och till arrangörerna på musikområdet bör i högre grad betraktas som ett stöd. Ändamålet med detta stöd ska vara att ”tillgängliggöra levande musik av hög kvalitet till så många människor som möjligt i alla delar av landet.”
- I stödet ska rymmas dagens verksamhetsbidrag till fria musikgrupper och till arrangörer på musikområdet.
- Till stödet knyts en referensgrupp med bred kompetens från musikområdet.

14.4 Resurser

I föreliggande rapport konstateras att arrangörerna på musikområdet får en mycket liten del av de statsbidrag som går till musiklivet. Det är anmärkningsvärt att arrangörerna med så små medel åstadkommer en sådan omfattande verksamhet som den som Kulturrådet och arrangörernas egna organisationer kan redovisa årligen.

När stödet till arrangörer på musikområdet fick den form det har idag, var man från Kulturrådets sida framför allt orolig för att den kommunala medfinansieringen inte skulle vara i nivå med statens insatser. Idag ser vi att kommunerna satsar betydligt mera än staten i samtliga län/regioner i landet.

Erfarenheterna från två år med Kultursamverkansmodellen visar att arrangörsfrågorna generellt har en mycket hög prioritet överallt i landet. På flera håll pågår utvecklingsprojekt som syftar till att ytterligare stärka arrangörsverksamheten för att kunna öka utbudet av t.ex. teater, musik och dans.

Men resurser kan också vara annat än reda pengar. Det nät av institutioner som finns inom bl.a. scenkonst och musik över hela landet är en fantastisk tillgång. Inom musikområdet skulle samarbetet mellan institutionerna

och det fria musiklivet behöva stärkas. På flera platser finns idag ett väl utvecklat samarbete mellan länsmusiken och lokala arrangörer, medan det verkar vara relativt obefintligt hos orkesterinstitutionerna. Sådana samarbeten behöver inte bygga enbart på ekonomiskt stöd eller en ”köp-och-sälj-relation”, utan kan också ske i en mängd andra former. Det är också viktigt att se musiker och kompositörer som resurser i detta avseende.

14.5 Fördelningen av statsbidraget till arrangörer idag

Idag fördelas statsbidraget till arrangörer på musikområdet dels av riksorganisationerna, dels av Kulturrådet.

Myndigheten Kulturrådet har sedan flera år överlåtit ansvaret för att hantera delar av ett statsbidrag inom musikområdet till ett antal riksorganisationer som i sin tur fördelar bidragspengarna vidare till sina medlemsföreningar efter ett särskilt ansökningsförfarande. Detta var unikt när det började diskuteras på 90-talet, men är idag inte så ovanligt. Idrottsrörelsen och Folkbildningen har t.ex. sedan lång tid gjort samma sak.

Kulturrådet har under arbetet med arrangörsöversynen haft flera diskussioner om detta med de riksorganisationer som fördelar verksamhetsbidraget till sina respektive medlemsorganisationer. Fördelningsbesluten föregås av ett omfattande beredningsarbete. Från organisationernas sida är man nöjd med utfallet och anser att man också byggt upp en effektiv och rättssäker organisation för ändamålet. Det finns bl.a. möjlighet för de enskilda föreningarna att överklaga fördelningsbeslut – något som dock har skett i mycket liten omfattning.

Kulturrådet har genom en enkät gett de enskilda medlemsföreningarna möjlighet att framföra synpunkter på fördelningsprinciperna gällande det statliga verksamhetsbidraget. I svaren går att utläsa att de allra flesta av de tillfrågade är nöjda med nuvarande ordning, det vill säga att riksorganisationerna får fortsätta att fördela det statliga stödet. Det främsta skälet till detta är, enligt enkätsvaren, riksorganisationernas kompetens och närheten till sina medlemsorganisationer.

FÖRSLAG:

- Enligt Kulturrådets och Konstnärsnämndens bedömning bör ansvaret för fördelningen av verksamhetsbidraget till arrangörer på musikområdet i huvudsak kvarstå i samma omfattning som idag hos de riksorganisationer som i fortsättningen är intresserade, förutom för de organisationer som nämns i avsnitt 14.8
- Riksorganisationerna bör få ersättning av Kulturrådet för sitt fördelningsarbete även i fortsättningen.

14.6 Olika arrangörer

Fram till 2008 var det enbart ideella föreningar som kunde få arrangörstöd. Detta ändrades genom ett beslut hos Kulturrådet, vilket bl.a. hade som följd att det blev en betydligt större bredd på det arrangörsfält som sökte statligt stöd.

För 2013 har ca hälften av de totala medlen till arrangörer på musikområdet fördelats till riksorganisationerna för vidarefördelning till medlemsföreningar och för riksorganisationernas egen verksamhet. Den andra hälften har fördelats av Kulturrådet.

Den kategori som söker bidrag direkt hos Kulturrådet består av följande typer av arrangörer:

- arrangörer som ägnar sig åt flera olika konstformer (konstområdesövergripande arrangörer) och därmed inte naturligt hör hemma i någon av de sju riksorganisationerna som får stöd enligt ovan.
- arrangörer som är anslutna till Riksförbundet Arrangörer av Nutida Konstmusik (RANK). Denna riksorganisation fördelar inga verksamhetsbidrag till sina medlemsföreningar, utan får statsbidrag enbart för sin egen verksamhet och för projektverksamhet
- Festivalarrangörer
- Arrangörer med mycket omfattande verksamhet och arrangörer som inte identifierar sig med en enda musikalisk genre som en riksorganisation i regel representerar eller som av andra skäl inte är ansluten till en riksorganisation.

Som vi sett finns flera olika kategorier av arrangörer. De tydligast urskiljbara är 1) de arrangörer som söker bidrag hos sin riksorganisation 2) de – vanligtvis större – arrangörer som söker bidrag direkt hos Kulturrådet trots att de är medlemmar i en riksorganisation och 3) de arrangörer som av olika skäl inte är anslutna till en riksorganisation och därför söker stöd direkt hos Kulturrådet.

Kort sagt: Det finns ett bidrag men flera sätt att få det.

I sådana sammanhang är det lätt att det bildas olika uppfattningar om vilket system som är mest fördelaktigt för mottagarna. Uppfattningen att en ansökan direkt till Kulturrådet gynnar enskilda arrangörer är väl spridd i musiklivet. Det finns knappast någon grund för ett sådant antagande, men det visar hur viktigt det är att ha ett regelverk och en beslutsprocess som är tydlig och transparent.

Eftersom Kulturrådet inte på något sätt kan påverka anslutningsgraden till en riksorganisation och dessutom måste behandla alla ansökningar på ett likvärdigt sätt, är det Kulturrådets och Konstnärdsnämndens bedömning att det även fortsättningsvis måste finnas flera möj-

ligheter att söka arrangörstöd. Detta kräver ett tydligt regelverk. Det är myndigheternas avsikt att ett sådant bör utformas i samverkan mellan Kulturrådet och de berörda riksorganisationerna.

Utgångspunkten för ett sådant samarbete måste bl.a. vara att öka graden av professionalitet hos de enskilda arrangörerna. Detta bör ske i flera steg.

Idag finns ett antal arrangörer som har en omfattande verksamhet, förhållandevis stor ekonomisk omslutning, anställd personal, betalar ut rimliga gager och andra ersättningar, bedriver ett bra publikarbete och i övrigt uppvisar en stor professionalitet i sitt agerande. Att få flera sådana aktörer på arrangörsområdet är det långsiktiga mål som Kulturrådet och Konstnärdsnämnden ser framför sig. Idag finns ett stort antal mindre arrangörer, ofta ideella föreningar, som inte har de resurser i form av personal och ekonomi som krävs för att på ett påtagligt sätt höja graden av professionalitet inom ovan nämnda områden.

För att initiera ett utvecklingsarbete som syftar till att få flera professionella arrangörer och därmed höja kvaliteten generellt inom arrangörsledet, föreslår Kulturrådet och Konstnärdsnämnden att de arrangörer som söker bidrag direkt hos Kulturrådet i huvudsak ska bedömas av en referensgrupp med bred kompetens från musikområdet. Precis som inom annan kulturell och konstnärlig verksamhet som bedöms av Kulturrådet, ska kvaliteten på innehållet i verksamheten ha stor betydelse vid bidragsfördelningen.

Detta innebär att statsbidraget till arrangörer på musikområdet fördelas – precis som idag – på två olika sätt. Skillnaden ligger i bidragskriterier och formerna för bedömning.

FÖRSLAG:

- Arrangörer kan söka statsbidrag antingen hos en riksorganisation eller direkt hos Kulturrådet.
- Arrangörer som söker hos Kulturrådet bedöms av en referensgrupp.
- Kulturrådet och riksorganisationerna har en gång om året ett gemensamt uppföljningsmöte kring fördelningen.
- Kulturrådet utformar under 2013 efter samråd med riksorganisationerna direktiv för stödet till lokala arrangörer på musikområdet.

Tanken bakom den bidragskonstruktion som beskrivs ovan är att öka professionaliteten genomgående hos de arrangörer som har ekonomiska och andra förutsättningar att möta de hårdare krav som kan ställas i dessa fall *samtidigt* som man värnar de mindre, i huvudsak ideellt arbetande arrangörerna.

Men det är också av stor betydelse att riksorganisationerna ansvarar för att skapa goda förutsättningar för de arrangörer som de även i fortsättningen föreslås fördela bidrag till. Det kan gälla storleken på bidragen, möjligheter till kompetensutveckling samt stöd och hjälp i olika sammanhang. Även bland dessa arrangörer är det naturligtvis angeläget att få en kvalitativ utveckling till stånd. Konstnärsnämnden har i sin enkätundersökning riktad till musiker fått belägg för att en kompetensutveckling bland arrangörerna efterfrågas.

Det är viktigt att Kulturrådet formulerar tydliga krav på vad man förväntar sig av dessa båda grupper av arrangörer för att de ska kunna få statligt verksamhetsstöd. Detta ska ske i dialog med riksorganisationerna.

Kravet på kommunal medfinansiering påverkas inte av dessa förändringar utan gäller i samma utsträckning som tidigare.

14.7 Ersättningar och gager

Det finns också inom musiklivet, precis som inom andra delar av kulturlivet, strukturer, uppfattningar och praktiker som motverkar en ökad professionalisering. Gagefrågan är en. Det fria musiklivet är till stora delar avtalslöst. Det innebär bl.a. att musiker och arrangör ofta vid varje enskilt tillfälle gör upp om de ekonomiska förutsättningarna för arrangemanget utan att ha fasta ekonomiska ramar att falla tillbaka på. Här ryms givetvis gager till musikerna men också ofta ersättningar för resor och uppehälle. Diskussionen om gager och ersättningar utgår sällan från de traditionella partsrollerna utan handlar snarare om inom vilken ekonomisk minimiram en uppgörelse kan rymmas. Och tycker musikerna att ersättningen som erbjuds är för låg och säger nej, finns det i de flesta fall andra som är beredda att spela för låg eller ingen ersättning alls.

Situationen liknar i hög grad den som rådde inom bild- och formområdet innan arbetet med att få ett s.k. Medverkande- och Utställningsavtal för konstnärer till stånd inleddes (se avsnitt 5.5).

En motsvarande process skulle mycket väl kunna initieras inom det fria musiklivet med Musikerförbundets Riksminimitariff 2012 som utgångspunkt. Det är en rekommendation till lägstalön och andra ersättningar för frilansande musiker, sångare och andra artister verksamma inom området när de engageras av arrangörer utan kollektivavtal⁴⁰.

Utgångspunkten på musikområdet får anses vara något bättre i detta avseende än inom bildkonsten. Vid en granskning av de bidragsredovisningar för 2011 som lämnats till Kulturrådet från arrangörerna, framkom att 48 procent av dessa låg på eller över Musikerförbundets mi-

nimitariff när det gällde lägsta gage till enskild musiker under det aktuella året.

Från Kulturrådets sida skulle detta kunna formuleras som ett krav på lägsta ersättning till engagerade musiker hos de arrangörer som söker stöd direkt hos myndigheten och där kraven på professionalitet sålunda skulle kunna ställas även inom detta område. För övriga arrangörer skulle tariffen, precis som MU-avtalet inom bildkonsten, vara vägledande.

Många arrangörer är redan på god väg och flera av riksorganisationerna har under de senaste åren drivit gagefrågan gentemot sina medlemsföreningar. Målet skulle kunna vara att alla arrangörer med statligt verksamhetsstöd senast år 2015 följer Musikerförbundets minimitariff.

14.8 Ny förordning

I den nya förordning om statsbidrag till det fria kulturlivet, som nämndes inledningsvis, finns förtydliganden angående regelverket som har betydelse för föreliggande analys av arrangörsverksamheten.

Det är dels kravet på ”verksamhet av professionell art”⁴¹ och dels att förekomsten av annan statlig finansiering än från (i detta fall) Kulturrådet ska kunna påverka bedömningen.⁴²

Den övervägande delen av statens insatser på musikområdet riktar sig till dem som har musiken som huvudsaklig inkomstkälla. Så är det givetvis hos alla som är anställda inom en institution men det gäller också för många som är verksamma inom det fria musiklivet. För att få verksamhetsstöd som fri musikgrupp ska verksamheten vara av professionell eller yrkesverksam art. För att få stöd från Konstnärsnämnden ska man vara professionell musiker. Det ges omfattande samhällsstöd även till det ideella musiklivet och till t.ex. musik- och kulturskolor men detta är i huvudsak kommunernas och folkbildningens ansvar.

Som vi sett tidigare utgör statens stöd till arrangörerna på musikområdet ett undantag från denna huvudregel. Förklaringen är helt enkelt att det inte finns tillräckligt många ”yrkesverksamma” arrangörer på musikområdet för att kunna uppfylla den kulturpolitiska målsättningen att sprida musik till många människor i olika delar av landet. Men avsikten med stödet är likafullt att dessa arrangörer i huvudsak ska anlita yrkesverksamma musiker vid sina arrangemang.

Detta görs också till övervägande del. Såväl Svensk Jazz som Kamarmusikförbundet och Riksförbundet för Folkmusik och Dans, som samtliga fördelar statsbidraget till sina föreningar gör detta med intentionerna att stödet ska användas till verksamhet med yrkesverksamma

40. Musikerförbundet hade för 2011 centrala kollektivavtal med Svensk Scenkonst, Sveriges Hotell- och Restaurangföretagare (SHR), Folkets Hus och Parker, Sveriges Television, Sveriges Radio, Utbildningsradion, Medieföretagen och IFPI.

41. Statsbidrag får lämnas till verksamhet av professionell art i form av verksamhetsbidrag eller projektbidrag (§ 4).

42. Vid fördelning av statsbidrag ska hänsyn tas till om verksamheten redan beviljats annat statligt stöd (§6).

grupper. Denna bild ger också förbundens redovisningar av bidraget till Kulturrådet.

Andra organisationer arbetar annorlunda. Där är inte ambitionen att anlita i första hand yrkesverksamma artister inte lika högt prioriterad. Anledningen är helt enkelt att dessa organisationer har en annan typ av verksamhet med andra målsättningar och därmed en annan prioritering.

Sveriges Orkesterförbund (SOF bildades genom en sammanslagning av Riksförbundet Sveriges Amatörorkestrar (RSAO) och Sveriges Orkestrars Riksförbund (SOR) och har idag ca 300 medlemsorkestrar. En överväldigande majoritet av dessa är fritidsorkestrar, alltså inte professionellt verksamma musiker. För år 2011 fördelade förbundet 1,2 miljoner kr i arrangörsstöd till ett antal av sina medlemsorkestrar. Pengarna användes huvudsakligen för att anlita solister och gästdirigenter för att utveckla den egna orkestern, bl.a. i form av konsertframträdanden. Dessutom får SOF statsbidrag genom Kulturrådet som central amatörorganisation.

Förbundet har också som huvudsaklig målsättning att ”vara en resurs för bevarandet och utvecklandet av svenskt orkesterliv för alla åldrar” SOF är medlem i bl.a. Ideell Kulturalians och Amatörkulturens samrådsgrupp (Ax). Graden av professionalitet i termer av yrkesverksamhet är inte – och ska inte vara – lika starkt utvecklad som hos flera av de andra riksförbunden.

Enligt Kulturrådets bedömning är Sveriges Orkesterförbund i huvudsak en medlemsorganisation för amatörorkestrar och semiprofessionella orkestrar. Den har inte som huvuduppgift att bedriva en offentlig konsertverksamhet.

Även Kontaktnätet och Musik- och Kulturföreningarnas Samarbetsorganisation (MoKS) är organisationer som i hög grad ägnar sig åt icke-professionell verksamhet genom sina respektive föreningar. Båda är breda kulturorganisationer även om musikarrangemang har en dominerande ställning. Bland medlemsföreningarna finns ett brett spektrum av aktiviteter, men åtminstone när det gäller Kontaktnätet är man mycket noga med att påpeka att det stöd som man får av Kulturrådet är avsett för arrangemang med yrkesverksamma musiker. Båda organisationerna har merparten av sitt statsbidrag från Ungdomsstyrelsen. MoKS fick för 2011 års verksamhet 2,3 miljoner kr från Ungdomsstyrelsen och 375 000 kr från Kulturrådet. För Kontaktnätets del kom ca 2,5 miljoner kr från Ungdomsstyrelsen och 1,3 miljoner kr från Kulturrådet.

FÖRSLAG

– Med stöd av förordning (2012:516) ska verksamhetsbidrag till arrangörer på musikområdet kunna ges till aktör som är verksam inom Sverige och som bedriver verksamhet av professionell art.

– Sådan arrangörsverksamhet som inte är av yrkesmässig art men som ändå bedöms vara kulturpolitiskt angelägen får prövas i annan ordning.

Förslaget är i första hand en bidragsteknisk lösning som egentligen har som främsta syfte att renodla och skapa bättre förutsättningar för professionalisering av den utpräglade arrangörsverksamheten. Tanken är inte nödvändigtvis att de organisationer som omfattas av de föreslagna förändringarna på grund av detta ska få mindre stöd från staten.

Genom dessa förändringar skulle SOF i första hand betraktas som en ideell rörelse och få hela sitt verksamhetsstöd från Kulturrådets anslag för Centrala amatörorganisationer medan Kontaktnätet och MoKS primärt skulle anses vara ungdomsorganisationer och på sikt kunna få hela sitt statsbidrag från den myndighet som har huvudansvar för ungdomspolitik, Ungdomsstyrelsen.

Enskilda föreningar som tillhör någon av ovanstående organisationer har även i fortsättningen möjlighet att söka bidrag ur Kulturrådets anslag till arrangörsverksamhet på musikområdet. De kommer då självfallet att prövas utifrån de kriterier som gäller för arrangörsstödet.

14.9 Festivaler

Som vi sett är musikfestivalkartan idag brokig och svår att överblicka. Många av de riktigt stora festivalerna brottas med ekonomiska problem. Utbudet är stort, konkurrensen om publiken hård och artisterna blir allt dyrare.

Ser man festivalen som ett fenomen i historisk belysning kan man konstatera att den – inte bara inom musikområdet – haft stor betydelse, både för att manifesteras en konstart, en musikstil, musik från ett visst område etc. och för att presentera musik och artister för en ovan (och kanske ovanlig) publik. Självklart har en rad artister genom årens lopp använt festivaler som språngbräda i karriären. Men festivalerna har också förnyat och utvecklat själva arrangörskapet. Festivalarrangörerna har ofta haft tillgång till unika miljöer som spelplatser, artister har kunnat pröva nytt material inför en ofta sommarledig och generös publik. Under institutionernas sommaruppehåll finns det också större möjligheter att pröva nya, spännande musikaliska konstellationer.

Idag väljer allt flera arrangörer festivalen som en möjlighet att även under andra årstider än sommaren sätta en artist, en kompositör eller ett musikaliskt uttryck i fokus. Det kan vara under betydligt blygsammare former än en stor sommarfestival men syftet är ändå ofta att fördjupa publikkontakten och bredda intresset.

Tidigare har Kulturrådet bara kunnat stödja festivaler i begränsad omfattning. Sedan några år tillbaka har man ökat möjligheterna till stöd. Staten måste här agera strategiskt och ha en insikt och kunskap om var ett fes-

tivalstöd kan göra mest nytta: Som startbidrag, för att främja utveckling eller för att hjälpa någon arrangör över en (tillfällig) ekonomisk svacka.

Det är viktigt att staten stödjer festivaler som kan sägas ha nationell betydelse både ur ett konstnärligt perspektiv och ur ett medborgarperspektiv. Sådana ansökningar ska utan undantag prövas av den referensgrupp som föreslås tillsättas vid Kulturrådet inom ramen för det föreslagna stödet till det fria musiklivet.

